

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Dominik Héjj

Polityka Węgier wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Seria Prace Instytutu Europy Środkowej
Numer 10/2022
Redakcja serii Beata Surmacz i Tomasz Stępniewski

Copyright Instytut Europy Środkowej
ISBN 978-83-66413-89-4
Wydawca Instytut Europy Środkowej
ul. Niecała 5
20-080 Lublin
www.ies.lublin.pl

Projekt okładki i skład www.targonski.pl
Fotografie na okładce © Luciano Mortula - LGM | shutterstock.com
© Andrzej Rostek | shutterstock.com
© Smit | shutterstock.com

Druk www.drukarniaakapit.pl

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Dominik Héjj

Polityka Węgier wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę

Spis treści

Tezy	7
Wstęp	9
1. Relacje węgiersko-ukraińskie w latach 2014-2022	13
1.1. Ukraińska ustawa o szkolnictwie – 2017	18
1.2. Ukraińska ustawa o języku państwowym – 2019	20
1.3. Konflikt o podwójne obywatelstwo	22
1.4. Nie! dla Komisji NATO–Ukraina	27
1.5. Dalsze pogorszenie wzajemnych stosunków	29
2. Polityka Węgier wobec wojny w Ukrainie	35
2.1. Węgry w przeddzień wybuchu wojny	35
2.2. Bezpośrednia reakcja na wybuch wojny w Ukrainie	39
2.3. Obraz medialny wojny	46
2.4. Podejście do sankcji UE wobec Rosji	53
2.5. Wpływ wojny na kampanię wyborczą i wybory parlamentarne na Węgrzech 3 kwietnia 2022	57
2.6. Wprowadzenie stanu zagrożenia spowodowane wojną	60
3. Konsekwencje prowadzonej polityki Węgier wobec wojny w Ukrainie	63
Wnioski	69
Bibliografia	73

■ Tezy

Na kształt węgierskiej polityki wobec wojny w Ukrainie istotny wpływ mają konflikty, które zaistniały w czasie kolejnych kadencji Viktora Orbána (po 2010 r.), a nasiliły się po ataku Rosji na Ukrainę w 2014 r. Chodzi o napięcia wokół ukraińskich aktów prawnych: ustawy o szkolnictwie, o języku państwowym oraz wokół przyznawanego przez węgierskie władze węgierskiego obywatelstwa Węgrom z Zakarpacia.

Założeniem węgierskiej polityki wobec wojny w Ukrainie było wykorzystanie sytuacji i doprowadzenie do pomyślnych rozwiązań w istniejących polach konfliktu węgiersko-ukraińskiego – ustawie o edukacji, języku i obywatelstwie.

Węgierskie podejście do wojny w Ukrainie opierało się także na przeświadczeniu, że Ukraina wojny nie wygra, a beneficjentami nowego ładu geopolitycznego będą te państwa, które nie zerwą relacji z Federacją Rosyjską, lecz ułożą je na nowo.

Sprzyjające rządowi węgierskie media od początku agresji FR na Ukrainę proponowały odbiorcom narrację tożsamą z polityką Kremla, podając w wątpliwość ukraińską politykę obronną. Konsekwencją tego stanu rzeczy są nastroje społeczne, które zaobserwować można w społeczeństwie węgierskim (49 proc. zwolenników Fidesz-KDNP uważa, że odpowiedzialność za wojnę rosyjsko-ukraińską ponoszą Stany Zjednoczone, Rosjan odpowiedzialnością obarcza tylko 3 proc. zwolenników tej partii).

Ważny komponent w kształtowaniu polityki Węgier wobec wojny w Ukrainie stanowiła kampania wyborcza przed wyborami parlamentarnymi, które odbyły się 3 kwietnia 2022 r. Zbudowana wówczas narracja ograniczyła władzy „pole manewru”, ponieważ w przypadku zwiększenia zaangażowania pomocowego dla Ukrainy oznaczałaby konieczność przyznania się do porażki.

W czasie pierwszych sześciu miesięcy rosyjskiej agresji na Ukrainę Węgry były jednym z najbardziej gorliwych obrońców interesów rosyjskich w regionie Europy Środkowej i Wschodniej. Wojna nie wpłynęła na relacje handlowe Węgier i Rosji. Rosatom nie został usunięty z placu budowy dwóch nowych bloków elektrowni atomowej w Paks.

Wartości chrześcijańskie, które mają być wyróżnikiem władz węgierskich na tle innych państw, stały się narzędziem blokowania sankcji przeciwko patriarsze Cyrylowi. Decydenci wielokrotnie krytykowali Zachód nie tylko na poziomie aksjologicznym, ale także za pomoc Ukrainie. Pomoc ta w ich opinii przedłuża konflikt (przekazywanie broni).

Wstęp

Pierwotnym tematem niniejszej pracy, której koncept powstał jeszcze jesienią 2021 r., miała być szeroko rozumiana wschodnia polityka Węgier, zawierająca się w koncepcji tzw. Otwarcia na Wschód (*Keleti Nyitás*), która od pierwszych rządów Viktora Orbána (2010-2014) jest oficjalną doktryną polityki zagranicznej Węgier. Między innymi Singapur, Chiny, Wietnam, Mongolia, ale także Bałkany i Rosja – wszystkie te państwa zostały ujęte w doktrynie wschodniej polityki Węgier. Jej analiza nie byłaby możliwa bez odwołania się do wątku relacji węgiersko-rosyjskich. Ten jednakże został możliwie szczegółowo omówiony w publikacji Instytutu

Europy Środkowej z 2020 r. dotyczącej wpływów rosyjskich w regionie Europy Środkowej¹.

Przyczynkiem do zdecydowanego zawężenia pola analitycznego była konkretna data – 24 lutego 2022 r. Niczym niesprowokowany rosyjski atak na Ukrainę nadał analizie polityki zagranicznej nowy kierunek. Wydarzenie to było tak wstrząsające, że doprowadziło do znaczących zmian/przewartościowań w polityce zagranicznej niektórych państw europejskich (np. zmiana stanowiska prorosyjskiego prezydenta Czech czy kanclerza Niemiec, który 27 lutego 2022 r. wygłosił znamienne przemówienie w Bundestagu). Węgierska perspektywa konfliktu rosyjsko-ukraińskiego stała się jednym z najczęściej omawianych zagadnień w polskiej przestrzeni publicznej. W krótkim czasie doszło do uwy puklenia zasadniczych różnic pomiędzy Polską a Węgrami w postrzeganiu tak Rosji i rosyjskiego zagrożenia, jak też sposobu udzielania wsparcia stronie ukraińskiej. W konsekwencji doszło do ochłodzenia relacji węgiersko-polskich, a także praktycznie do całkowitego zamrożenia formatu wyszehradzkiego, który stanowił dla Polski i Węgier niezwykle ważną platformę współpracy.

W niniejszej analizie istotny komponent stanowi przestrzeń czasowa. Wojna wybuchła niespełna półtora miesiąca

¹ D. Héjj, *Węgry*, [w:] A. Tatarenko (red.), *Wpływy Federacji Rosyjskiej w Republice Czeskiej, Republice Słowackiej oraz na Węgrzech*, „Prace IEŚ 8/2020”, <https://ies.lublin.pl/prace/wpływy-federacji-rosyjskiej-w-republice-czeskiej-republice-slowackiej-oraz-na-wegrzech/> [1.07.2022].

przed wyborami parlamentarnymi na Węgrzech, które odbyły się 3 kwietnia 2022 r. Jedną z przyczyn zdecydowanego sukcesu wyborczego, wręcz uzyskania najlepszego wyniku w historii, była sytuacja okołowojeńska, w której koalicja Fidesz-KDNP pokazała się jako ta, która chce i potrafi zapewnić Węgrom bezpieczeństwo. Po drugiej stronie pozostawała opozycja, która według członków koalicji rządowej oraz mediów sympatyzujących z tym środowiskiem politycznym próbowała wręcz „wciągnąć Węgry do wojny”, a tym samym stanowiła zagrożenie dla społeczeństwa węgierskiego.

Mając na uwadze powyższe, celem niniejszej pracy jest próba scharakteryzowania politycznego podejścia Węgier do rosyjsko-ukraińskiej wojny w Ukrainie w czasie pierwszych sześciu miesięcy trwającego konfliktu (luty–sierpień 2022 r.).

1.

Relacje węgiersko-ukraińskie w latach 2014-2022

Impulsem do powstania rozłamu między Węgrami a Ukrainą stała się wojna rosyjsko-ukraińska w 2014 r. Węgierska administracja zwlekała wówczas z wyrażaniem krytyki pod adresem agresora – Rosji. Kontakty węgiersko-rosyjskie zacieśniały się i rozwijały, a co za tym idzie, politycy koalicji Fidesz-KDNP nie chcieli pogorszenia dobrych stosunków z Moskwą. To właśnie w 2014 r. w czasie wizyty w Moskwie Viktor Orbán podpisał z Władimirem Putinem umowę kredytową na finansowanie elektrowni atomowej w Paks². Także

² D. Héjj, *Rozbudowa elektrowni atomowej w Paks – znaczenie i perspektywy*, „Prace IEŚ 4/2021”, <https://ies.lublin.pl/prace/rozbudowa-elektrowni-atomowej-w-paks-znaczenie-i-perspektywy/> [1.07.2022].

w 2014 r. węgierski premier wystąpił z postulatem *de facto* stworzenia dla węgierskiej mniejszości autonomii na Zakarpaciu w Ukrainie. Warto w tym miejscu zacytować za Polskim Radiem wypowiedź V. Orbána: „Ukraina nigdy nie będzie stabilna ani demokratyczna, jeśli nie zagwarantuje mniejszościom narodowym ją zamieszkującym, w tym Węgom, tego, co im się należy (...). Całe państwo węgierskie popiera żądania autonomii dla Węgrów³”.

Przemówienie V. Orbána miało miejsce kilka tygodni przed wyborami prezydenckimi w Ukrainie. Jednocześnie Kijów wciąż borykał się z rosyjską inwazją na Krym i Donbas. Stanowisko Węgier w stosunku do tej kwestii od początku było niejednoznaczne⁴. Węgry miały wówczas zachowywać wobec tej wojny „neutralność” i „bezstronność”. Wypowiedź V. Orbána dotyczącą autonomii strona ukraińska odebrała jako wrogą, wpisującą się w pomysł Władimira Żyrinowskiego, wiceprzewodniczącego rosyjskiej Dumy Państwowej z Liberalno-Demokratycznej Partii Rosji. W marcu 2014 r. polityk ten oficjalnie zaproponował Węgom rozbiór Ukrainy (podobną propozycję przedstawił także Polsce i Rumunii). Sam wątek stworzenia w Ukrainie autonomii dla

³ Orban nie ustępuje: Żądamy autonomii dla Węgrów w Ukrainie, Wprost, 17.05.2014, <https://www.wprost.pl/swiat/448438/orban-zadamy-autonomii-dla-wegrow-na-ukrainie.html> [1.07.2022].

⁴ Por. A. Sadecki, *Węgry wobec konfliktu ukraińsko-rosyjskiego*, Analizy OSW, 21.05.2014, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-05-21/wegry-wobec-konfliktu-ukrainsko-rosyjskiego> [1.07.2022].

Węgrów pozostawał od lat obecny w relacjach węgiersko-ukraińskich. W marcu 2018 r. ustępujący ambasador Węgier w Ukrainie – Ernő Keskeny, w wywiadzie dla agencji Ukraińskie Nowiny stwierdził, że nie widzi niczego złego w tym, że Węgry oczekują zapewnienia autonomii. Wskazał też na inne podobne przykłady, jak choćby włoski Tyrol Południowy. Jednak, jak zaznaczył, mniejszość na Zakarpaciu nie podnosi obecnie (słowo klucz) kwestii autonomii dla Węgrów z powodu sytuacji na Donbasie. Ernő Keskeny przypominał wówczas o referendum z grudnia 1991 r., kiedy wraz z referendum niepodległościowym w Ukrainie zorganizowano to dotyczące autonomii Zakarpacia. Wówczas 78 proc. mieszkańców opowiedziało się za autonomią okręgu, a 82 proc. za odłączeniem Berehowa. Wypowiedź podsumował stwierdzeniem: „od tego czasu kompletnie nic nie otrzymaliśmy”⁵.

Wasył Bodnar, ówczesny wiceminister spraw zagranicznych Ukrainy, w wywiadzie dla jednego z ukraińskich portali wskazał, że – jego zdaniem – Węgrzy zaczynają zachowywać się na Zakarpaciu tak, jakby byli u siebie. Fakt ten można traktować jako atak na suwerenność Ukrainy i dowód na bratanie się z Rosją. We wrześniu 2018 r., w czasie konferencji prasowej Viktora Orbána i Władimira Putina na Kremlu,

⁵ Por. A. Márku, E. Tóth (red.), *Többszempárti, Regionalitás, Nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III*, Ungvár 2017; C. István i in., *A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján, Törökbalint 2021*; E. Bárány, I. Csernicskó, *Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrán Nyelvi Intézete Ukrajna Oktatási És Tudományos Minisztériumai, Ужгород 2014*.

prezydent Rosji potwierdził, że Ukraina była przedmiotem rozmowy, nie podał jednak szczegółów.

W 2014 r., w konsekwencji zajęcia Krymu i Donbasu przez Rosję, Unia Europejska obłożyła Rosję sankcjami. Proces sankcyjny od samego początku był przedmiotem zdecydowanej krytyki ze strony węgierskich władz. Argumentacja węgierskiego rządu sprowadzała się do twierdzenia, że działania gospodarcze nie mogą być odpowiedzią na militarne działania Rosji. Rozwiązania powinny być bowiem ograniczone do wymiaru politycznego. Premier Węgier wskazywał, iż koszty polityki UE wobec Rosji w największej mierze ponoszone są przez państwa Europy Środkowej. Na marginesie należy zauważyć, że w 2022 r. retoryka i sposób działania Węgier były bardzo podobne. Każdy wpis dotyczący zagadnień energetycznych rozpoczyna się od słów: „Z powodu trwającej/przedłużającej się wojny w Ukrainie oraz błędnej polityki brukselskich sankcji” (*Az elhúzódo háború és az elhibázott brüsszeli szankciók... miatt*)⁶.

Retoryka krytykująca sankcje, a także dotycząca potencjału współpracy z Rosją (powstała w 2014 r.) została rozwinięta w 2018 r. w trakcie Uniwersytetu Letniego odbywającego się dorocznie w Siedmiogrodzie w Rumunii. Viktor Orbán podkreślał, że jeżeli w Europie są państwa, które nie boją się Rosji, a chcą z nią współpracować, to powinny

⁶ Treść wpisu z portalu facebook.com, np. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=386939473609264&set=a.186208807015666> [13.08.2022].

mieć taką możliwość⁷. Premier powiedział także, że Ukraina w obecnym ładzie międzynarodowym jest państwem „buforowym”, które staje się ofiarą budowania polityki bezpieczeństwa Rosji. Ta zaś czuje się zagrożona przez zagranicznych partnerów. Wskazał, że Federacja Rosyjska ma prawo czuć zagrożenie ze strony innych państw (nie ma wątpliwości, że węgierskiemu premierowi chodziło o szeroko rozumiany Zachód), a także podkreślił, że konsekwencją tego stanu rzeczy jest budowanie wokół swoich granic strefy buforowej, której część „niestety wypada” na terytorium Ukrainy. Państwo to jest zatem buforem pomiędzy Wschodem a Zachodem. Viktor Orbán wrócił do tej refleksji na przełomie lutego i marca 2022 r., kiedy udzielił wywiadu sympatyzującemu z rządem periodykowi „Mandiner”.

Warto dodać, że w tym samym przemówieniu gazociąg Nord Stream 2 (oraz Turecki Potok) został przez premiera Orbána określony mianem „gazociągu, który realizuje obietnicę Rosji w sprawie dostaw gazu do Europy z pominięciem Ukrainy”⁸. Zgodnie z tym poglądem, Nord Stream 2 zwiększał bezpieczeństwo energetyczne, zabezpieczał bowiem

⁷ Treść przemówienia V. Orbána dostępna na stronach węgierskiego rządu: *Prime Minister Viktor Orbán's speech at the 29th Bálványos Summer Open University and Student Camp*, <https://miniszterelnok.hu/prime-minister-viktor-orbans-speech-at-the-29th-balvanyos-summer-open-university-and-student-camp/> [1.07.2022].

⁸ D. Héjj, *Po spotkaniu Trump–Orbán więcej wątpliwości aniżeli konkretnych deklaracji*, „Komentarze IEŚ”, nr 24, 23.05.2019, <https://ies.lublin.pl/komentarze/po-spotkaniu-trump-orban-wiecej-watpliwosci-anizeli-konkretnych-deklaracji/> [1.07.2022].

Europę przed wstrzymaniem transferu gazu przez terytorium Ukrainy.

1.1. Ukraińska ustawa o szkolnictwie – 2017

Ukraiński parlament we wrześniu 2017 r. uchwalił ustawę o edukacji, która stała się zarzewiem kolejnego konfliktu węgiersko-ukraińskiego. Był to moment, od którego węgierskie władze rozpoczęły blokadę integracji Ukrainy z UE oraz NATO. Krytykę Budapesztu wzbudziły zmiany w funkcjonowaniu szkolnictwa mniejszości narodowych w Ukrainie. W celu złagodzenia stanowiska Węgier, Ukraina poddała ten akt prawny pod ocenę Komisji Weneckiej, a następnie zadeklarowała realizację rekomendacji zawartych w tejże ocenie⁹.

Sam region Zakarpacia przynależał do Królestwa Węgier do 1920 r., tj. traktatu z Trianon. Zgodnie z danymi z 2011 r. w Ukrainie było ok. 145 000 Węgrów, chociaż węgierskie władze mówiły nawet o 200 000 Węgrów. Uchwalony w 2017 r. akt prawny przewidywał, że edukacja w języku mniejszości narodowej mogła być prowadzona jedynie w przedszkolu i pierwszych czterech klasach szkoły podstawowej. W klasach V-XII jedynym dopuszczalnym językiem miał być ukraiński, zaś język mniejszości narodowych mógł być prowadzony jako dodatkowy. Jednocześnie niejasna stawa-

⁹ A. Sadecki, T. Iwański, *Ukraina – Węgry: narastający spór o prawa mniejszości węgierskiej*, „Komentarze OSW”, nr 280, 14.08.2018, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_280_o.pdf [1.07.2022].

ła się przyszłość szkół mniejszości narodowych, ponieważ w ustawie mowa była jedynie o klasach mniejszości narodowych.

Wątek ten pozostawał szczególnie istotny ze względu na to, że państwo węgierskie utrzymuje system edukacji na Zakarpaciu, finansując zarówno samą infrastrukturę (budynki), niezbędne zaplecze dydaktyczne (pomoce naukowe, wyposażenie sal), jak i pensje nauczycieli. Węgry stworzyły gęstą (blisko 100) sieć placówek edukacyjnych wszystkich szczebli. Nadzór nad nimi sprawuje Zakarpackie Stowarzyszenie Węgrów (KMKSZ). Najważniejszą placówką, znajdującą się w centrum sporu, jest Wyższa Szkoła Zakarpackich Węgrów im. Franciszka II Rakoczego (*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola*). Do procesu negocjacji pomiędzy Węgrami a Ukrainą próbowała włączyć się administracja USA (m.in. 30 maja 2018 r. doszło do spotkania szefa węgierskiej dyplomacji Pétera Szijjártó i sekretarza stanu Mike'a Pompeo w Waszyngtonie), zważywszy także na strategiczny impas związany z blokowaniem jakiegokolwiek integracji Ukrainy z NATO. Stanowiska Węgier nie uspokoiły deklaracje, że ustawa nie wejdzie w życie przed 2023 r. Strona węgierska domagała się zmian w ustawie o edukacji, a nie w przepisach wykonawczych¹⁰.

¹⁰ Zob. więcej: *Ukraina z nową ustawą oświatową*, Prawo.pl, 26.09.2017, <https://www.prawo.pl/oswiata/ukraina-z-nowa-ustawa-oswiatowa,134709.html> [1.07.2022].

1.2. Ukraińska ustawa o języku państwowym – 2019

W kwietniu 2019 r. ukraiński parlament uchwalił ustawę o języku ukraińskim w życiu publicznym. Jej podpisanie w lipcu 2019 r. było jednym z ostatnich zadań stojących przed ustępującym wówczas prezydentem Petrem Poroszenką, którego strona węgierska jednoznacznie oskarżała o prowadzenie antywęgierskiej polityki. Zgodnie z przyjętym aktem prawnym, „jedynym oficjalnym językiem państwowym” jest język ukraiński. Jego stosowanie stało się obowiązkowe w instytucjach państwowych, organach samorządowych, a także w innych dziedzinach życia publicznego. Akt prawny spod swojej jurysdykcji wyłączał obrzędy religijne oraz używanie języka w sferze prywatnej. Wobec faktu, że na Zakarpaciu gros urzędników władza językiem węgierskim, komunikacja przebiegała właśnie w tym języku i konieczność korzystania z języka ukraińskiego została uznana za zagrożenie dla ich tożsamości. Głównym celem przyświecającym ustawodawcom była ochrona Ukrainy przed wpływem języka rosyjskiego. Jednak według źródeł nieoficjalnych, jedną z przyczyn nowelizacji ustawy o języku, a także wcześniejszej – dotyczącej szkolnictwa, była nieumiejętność posługiwania się językiem ukraińskim przez część społeczności węgierskiej, która nigdy z tego języka nie korzystała. Jej kształcenie przebiegało bowiem w języku węgierskim, a następnie osoba taka mogła funkcjonować na Zakarpaciu, posługując się wyłącznie tym językiem. Interesujący jest też fakt, iż stowarzyszenie Węgrów

– KMKSZ – funkcjonuje według czasu budapeszteńskiego, a nie lokalnego – ukraińskiego, co jest jeszcze wyraźniejszą manifestacją ich odrębności.

Minister spraw zagranicznych i handlu zagranicznego Péter Szijjártó podkreślił, że „uchwalona przez parlament w Kijowie ustawa o języku ukraińskim w życiu publicznym jest nie do przyjęcia, narusza bowiem prawa węgierskiej mniejszości w Ukrainie”. Krytycznie o ustawie wypowiedziała się też Komisja Wenecka. Jej zdaniem, „nowe prawo nie zachowuje równowagi między wzmacnianiem języka ukraińskiego a zachowaniem praw językowych mniejszości (...). Komisja Wenecka zwróciła uwagę na problem językowej rusyfikacji Ukrainy w czasach sowieckich. Dlatego zrozumiałe jest promowanie użycia języka ukraińskiego jako języka państwowego. Ukraiński jest ojczystym językiem dla ok. 67 proc. populacji Ukrainy, podczas gdy rosyjski – dla ok. 30 proc.”¹¹

W 2019 r. na Ukrainie odbyły się wybory prezydenckie. W trakcie kampanii wyborczej Petro Poroszenko zadeklarował, że jeżeli zostanie wybrany na prezydenta, nauczy się języka węgierskiego. Deklaracja Poroszenki została przyjęta z zadowoleniem przez stronę węgierską. Przełomem we

¹¹ *Ukraińska ustawa o języku w ogniu krytyki. Zelenski zgodzi się na zmiany?*, Warsaw Institute, 16.12.2019, <https://warsawinstitute.org/pl/ukrainska-ustawa-o-jezyku-w-ogniu-krytyki-zelenski-zgodzi-sie-na-zmiany/> [1.07.2022].

wzajemnych relacjach miał być wybór na prezydenta Wołodymyra Zełenskigo.

1.3. Konflikt o podwójne obywatelstwo

W 2015 r. na Węgrzech uchwalono „strategię polityki narodowościowej”, zgodnie z którą państwo węgierskie miało przyznać obywatelstwo milionowi osób. Część z tzw. „nowoWęgrów” mieszkała w Ukrainie. W państwie tym, podobnie jak na Słowacji, posiadanie więcej niż jednego obywatelstwa było niedozwolone. Waga węgierskich paszportów jest nieoceniona, dają one bowiem wolną drogę do całej strefy Schengen i terytorium Unii Europejskiej. Problem w tym, że liczba obywatelstw przyznana osobom w Ukrainie pozostawała nie do końca znana. Władze Ukrainy szacują, że mogło to być 100 000 dokumentów, zgodnie z węgierskimi szacunkami – nawet 170 000. Dlatego też w bilateralnych, węgiersko-ukraińskich relacjach kryzys jeszcze się nasilił, kiedy w 2018 r. do mediów w Ukrainie przedostał się film z konsulatu Węgier w obwodzie zakarpackim z uroczystości, w czasie której nadawano obywatelstwo węgierskie grupie nowych obywateli. Był to film z konsulatu w Berehowie, na którym zarejestrowano także instrukcje konsula co do zasad korzystania z obydwu (węgierskiego i ukraińskiego) paszportów: wyjeżdżając z Ukrainy, należało legitymować się ukraińskim paszportem, a wjeżdżając na Węgry – dokumentem węgierskim. Pawło Klimkin, ówczesny minister spraw zagranicz-

nych Ukrainy, powiedział, że podwójne obywatelstwo jest sprzeczne z ukraińskim prawem i ukraińskie władze go nie uznają. W związku z tą sprawą Ukraina wydała węgierskiego konsula, na co Węgry odpowiedziały wydaleniem jednego z ukraińskich konsulów w Budapeszcie¹².

Był to szczególnie napięty czas we wzajemnych relacjach, ponieważ wczesnym latem 2018 r. powołano na Węgrzech urząd pełnomocnika rządu ds. rozwoju Zakarpacia (dosłowne brzmienie nazwy). Stanowisko to objął István Grezsa i oficjalnie miał zajmować się przybliżaniem regionu Zakarpacia do Zachodu i Unii Europejskiej. Strona ukraińska protestowała przeciwko takiemu nazewnictwu, twierdząc, że urząd ten jest elementem węgierskiego rewizjonizmu. W ramach budowania nowych relacji jesienią 2018 r. Węgrzy zmienili nazwę urzędu pełnomocnika, ograniczając jego działalność do jednego komitatu, położonego tuż przy ukraińskiej granicy – Szabolcs-Szatmár-Bereg. Nowa nazwa to pełnomocnik ds. kontaktów z komitatem Szabolcs-Szatmár-Bereg.

Przez długi czas Ukraina blokowała także przyjęcie nowego ambasadora Węgier w Ukrainie – Istvána Ijgyártó. Brak zgody na przyjęcie ambasadora (*agrément*) jest politycznym sygnałem. Jako jedną z przyczyn podawano fakt, że w ofi-

¹² Węgry zrewanżowały się Ukrainie za wydalenie konsula, wnp.pl, 4.10.2018, <https://www.wnp.pl/parlamentarny/wydarzenia/wegry-zrewanzowaly-sie-ukrainie-za-wydalenie-konsula,33945.html> [1.07.2022].

cialnym CV, które było dostępne na stronach rządowych, Ijgyártó jako miejsce urodzenia wpisał Beregszáz zamiast ukraińskiego Berehowe. Ambasadora akredytowano dopiero w połowie listopada 2018 r.

Władze Węgier traktowały Zakarpacie jako autonomiczną część Ukrainy, wdrażając tam kolejne programy wsparcia węgierskiej mniejszości – od wypłaty węgierskich świadczeń socjalnych (dla posiadaczy obywatelstwa) po finansowanie służby zdrowia, instytucji kultury czy placówek oświatowych w Ukrainie.

Konflikt ponownie wybuchł na przełomie 2021/2022 r. Dnia 10 grudnia 2021 r. prezydent Ukrainy¹³ przedłożył parlamentowi łącznie pięć projektów zmian ustaw i kodeksów w zakresie posiadania więcej niż jednego obywatelstwa, a były to: projekt zmian w ustawie o obywatelstwie dotyczących trybu nabycia i pozbawiania obywatelstwa Ukrainy; projekt ustawy o zapobieganiu i przeciwdziałaniu zagrożeniom bezpieczeństwa narodowego Ukrainy w obszarze obywatelstwa; projekty zmian w Kodeksie wykroczeń administracyjnych, Kodeksie karnym i Kodeksie postępowania karnego (dotyczące odpowiedzialności za naruszenia przepisów o obywatelstwie) oraz w Kodeksie celnym i ustawie o sądownictwie

¹³ Проект Закону про запобігання та протидію загрозам національній безпеці України у сфері громадянства, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73397 [1.07.2022].

i statusie sędziów¹⁴. „W ustawodawstwie przewidziano 53 kategorie stanowisk (w tym m.in. notariusza, kierownika państwowej placówki oświatowej, jak również deputowanych rad samorządów lokalnych wszystkich szczebli i ich doradców), których nie wolno obejmować osobom posiadającym – poza ukraińskim – także obywatelstwo innego kraju”¹⁵. Minister Szijjártó skrytykował projekty ustaw, uznając, że w dużej mierze uniemożliwiają one pełnienie funkcji publicznych przez przedstawicieli mniejszości węgierskiej. „Péter Szijjártó poruszył sprawę projektu zmiany prawa dotyczącego podwójnego obywatelstwa na spotkaniach Bukareszteńskiej Dziewiątki z sekretarzem stanu USA Anthonym Blinkenem 3 stycznia oraz ministrów spraw zagranicznych NATO 7 stycznia”¹⁶. Po drugim z nich powiedział: „dla Kijowa wyzwania we wschodniej Ukrainie są wymówką w celu naruszania praw mniejszości narodowych, w tym zakarpackich Węgrów”¹⁷. Minister w mediach społecznościowych zamieścił oświadczenie, w którym stwierdził, że Węgry wspierają integralność terytorialną i suwerenność Ukrainy, jednakże niedopuszczalne jest, aby prezydent przedkładał parlamentowi ustawę, która uniemożliwia posiadanie podwójnego

¹⁴ K. Nieczypor, A. Sadecki, *Ukraińsko-węgierski spór o podwójne obywatelstwo*, Analizy OSW, 13.01.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-01-13/ukrainsko-wegierski-spor-o-podwojne-obywatelstwo> [1.07.2022].

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

obywatelstwa. Dodał także, że w przypadku, kiedy parlament przyjmie ustawę, to rząd Węgier straci pole manewru w kwestii popierania Ukrainy. Warto w tym miejscu wspomnieć, że przed nadzwyczajnym szczytem szefów MSZ państw NATO, którego tematem była sytuacja pomiędzy Ukrainą a Rosją, szef dyplomacji skrytykował charakter zamknięty posiedzenia NATO: „my mówimy w czasie zamkniętych dyskusji to, co publicznie”, co miało świadczyć o tym, że węgierska polityka jest przejrzysta i niczego nie ukrywa.

Przez kolejne miesiące z projektem ustawy o obywatelstwie nic się nie działo. Dopiero 4 lipca 2022 r. do Rady Najwyższej Ukrainy wpłynął, złożony przez jednego z deputowanych, projekt uchwały dotyczącej przyjęcia ram ustawy o obywatelstwie. Ustawodawca stwierdził, że taki akt prawny jest potrzebny, jednak odrzucił treść ustawy, polecając parlamentarnej Komisji ds. Praw Człowieka, Deokupacji i Reintegracji Tymczasowo Okupowanych Terytoriów Ukrainy, Mniejszości Narodowych i Stosunków Między Narodami (ukr. *Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин*) wprowadzenie poprawek¹⁸.

¹⁸ Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про запобігання та протидію загрозам національній безпеці України у сфері громадянства, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74486 [15.07.2022].

1.4. Nie! dla Komisji NATO–Ukraina

W maju 2018 r., tuż po zaprzysiężeniu rządu, Viktor Orbán przygotował memorandum, w którym wezwał państwa NATO do rewizji polityki wobec Ukrainy. Premier Węgier napisał, że Ukraina nie jest państwem praworządnym, nie respektuje praw mniejszości węgierskiej na Zakarpaciu i nie wywiązuje się ze swoich zobowiązań wobec organizacji międzynarodowych. Określił Ukrainę mianem „państwa upadłego, niezdolnego do samodzielnej egzystencji”¹⁹. W narracji władz węgierskich, ówczesny rząd ukraiński był kontrolowany przez George’a Sorosa. Ukraina miała być w opinii węgierskiego premiera państwem skorumpowanym, które i tak nie będzie członkiem ani NATO, ani Unii Europejskiej. Sam dokument opublikowany został w czasie, kiedy w Polsce trwało Zgromadzenie Parlamentarne NATO. W trakcie zgromadzenia ówczesny minister spraw zagranicznych RP Jacek Czaputowicz mówił o tym, jak ważne jest zaangażowanie państw Zachodu w Ukrainie i pomoc temu państwu. Myśl ta została także zawarta w oświadczeniu biorącego udział w szczycie Mike’a Pompeo (spotkanie Szijjártó-Pompeo odbyło się kilka dni później, 30 maja)²⁰.

¹⁹ Z. Parafianowicz, *W memorandum Orbána Ukraina to państwo upadłe*, Dziennik Gazeta Prawa, 29.05.2018, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1126782,wegry-wezwaly-nato-do-rewizji-polityki-wobec-kijowa.html> [1.07.2022].

²⁰ Tamże.

Jak wskazano wcześniej, strona węgierska blokowała powołanie komisji NATO–Ukraina. Chociaż administracja Donalda Trumpa opowiadała się za normalizacją relacji amerykańsko-rosyjskich, to wykazywała zaniepokojenie trwającym sporem między Ukrainą a Węgrami. Kay Bailey Hutchison, ambasador USA przy NATO (w latach 2017–2021), stwierdziła, że USA są przeciwne temu, żeby z powodu ustawy o edukacji dyskusja węgiersko-ukraińska utrudniała współpracę na linii NATO–Kijów. Jednocześnie podkreślono, że USA wciąż proszą Węgry, by nie blokowały rozmów Ukrainy z NATO, ponieważ „dla państwa dotkniętego rosyjską agresją ważne byłoby wykorzystanie wszelkich możliwych środków w celu przeciwdziałania rosyjskiej agresji, przywrócenia suwerenności, ustabilizowania państwa i ustanowienia funkcjonującego systemu demokratycznych instytucji”²¹. W dniach 11–12 lipca 2018 r. odbył się szczyt NATO w Brukseli, w którym udział wzięł prezydent Stanów Zjednoczonych, Donald Trump. W szczycie uczestniczyli także przedstawiciele Ukrainy. Strona węgierska w decydującym momencie nie zdecydowała się na zawetowanie konkluzji szczytu. Prawdopodobnie ten fakt miał wpływ na złożenie 11 lutego 2019 r. wizyty w Budapeszcie przez Mike’a Pompeo²².

²¹ Á. Németh, *Amerikának most már nagyon nem tetszik a magyar-ukrán viszály*, hvg.hu, 2.10.2018, https://hvg.hu/vilag/20181002_magyar_ukran_viszaly_usa_kay_bailey_hutchinson_nato_nagykovet [1.07.2022].

²² Pompeo na Węgrzech o potrzebie wsparcia dążeń Ukrainy, PAP, 11.02.2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C403423%2CPompeo-na-wegrzech-o-potrzebie-wsparcia-dazen-ukrainy.html> [1.07.2022].

1.5. Dalsze pogorszenie wzajemnych stosunków

Każde z działań podejmowanych przez węgierski rząd nastawione było na wyegzekwowanie od ukraińskiej strony wycofania się z uchwalonego prawodawstwa i umożliwienie węgierskiej mniejszości niczym nieograniczonego (wręcz autonomicznego) funkcjonowania w Ukrainie. Pomimo oczekiwań, a także spotkań organizowanych przy okazji szczytów w rozmaitych formatach międzynarodowych, relacje nie ulegały poprawie, a wręcz przeciwnie. W grudniu 2020 r. Péter Szijjártó stwierdził: „Dość tego! Myślę, że nadszedł czas, żeby nasi ukraińscy koledzy wbili sobie do głowy, że już dość tego, miarka się przebrała”²³. Taka reakcja szefa węgierskiej dyplomacji była konsekwencją informacji, że służba bezpieczeństwa Ukrainy weszła do siedziby stowarzyszenia Węgrów (KMKSZ) oraz przewodniczącego związku László Brenzovicsa. Właśnie przy tej okazji minister po raz pierwszy zasugerował, że Ukraina atakuje państwo członkowskie NATO (jego mniejszość narodową), a Sojusz Północnoatlantycki nie reaguje. Zwrócił się do NATO o wyrażenie solidarności. Podkreślił przy tym, że nie rozumie, dlaczego żaden z przywódców nie wyciąga konsekwencji wobec Ukrainy za jej politykę wobec Węgier, a także nie zabiera w tej sprawie głosu. Dodał, że jeżeli któreś państwo członkowskie

²³ *Kárpátalján polgárháborús helyzetet alakított ki az ukrán hatalom*, <https://hirtv.hu/hirtvkuifold/karpataljan-polgarhaborus-helyzetet-alakitott-ki-az-ukran-hatalom-2512821> [1.07.2022].

zostaje zaatakowane tysiące kilometrów dalej, to na spotkaniu ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich w Brukseli każdy solidaryzuje się z tym państwem, ale kiedy prowadzona jest otwarta agresja, niegodziwy atak (przeciwko Węgrom), wówczas wszyscy milczą²⁴.

W momencie wybuchu wojny w 2022 r. relacje węgiersko-ukraińskie pozostawały chłodne i nieufne. Dnia 30 grudnia 2021 r. – w sytuacji, gdy od kilku miesięcy amerykańskie służby informowały państwa sojusznicze o realnym zagrożeniu rosyjskim atakiem na Ukrainę – Péter Szijjártó odebrał z rąk ministra spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej, Sergieja Ławrowa, Order Przyjaźni. Minister Szijjártó mówił: „jestem bardzo dumny z odznaczenia i wdzięczny prezydentowi Putinowi i ministrowi Ławrowowi. Naród węgierski jest beneficjentem sukcesu relacji węgiersko-rosyjskich, rok 2021 był najlepszym w historii relacji bilateralnych. Udało nam się przy wsparciu i współpracy z Rosją wyjść z dwóch kryzysów: szczepionkowego i gazowego”²⁵. Miał na myśli piętnastoletnią umowę gazową podpisaną we wrześniu 2021 r., na mocy której Węgry rocznie kupują 4,5 mld m³ rosyjskiego gazu.

²⁴ *Ukrajna Támadást Indított Egy Nato-Tagországhoz Tartozó Nemzeti Kisebbséggel Szemben*, <https://kormany.hu/hirek/ukrajna-tamadast-inditott-egy-nato-tagorszaghoz-tartozo-nemzeti-kisebbsseggel-szemben> [1.07.2022].

²⁵ Por. D. Héjj, M. Paszkowski, *Konsekwentny wzrost uzależnienia energetycznego Węgier od Rosji*, „Komentarze IEŚ”, nr 455, 12.10.2021, <https://ies.lublin.pl/komentarze/konsekwentny-wzrost-uzaleznienia-energetycznego-wegier-od-roslji/> [1.07.2022].

Dnia 1 lutego 2022 r. w czasie wizyty Viktora Orbána na Kremlu premier zwrócił się o dodatkowy miliard m³ gazu rocznie. Prośba ta została powtórzona także przez ministra Szijjártó, kiedy 21 lipca szef węgierskiej dyplomacji poleciał do Moskwy. Poprosił o dodatkowe 700 mln m³ gazu rocznie. Siergiej Ławrow odpowiedział wówczas, że Federacja Rosyjska rozważy węgierską prośbę. Została ona spełniona: od 13 sierpnia 2022 r. na Węgry płynie w ujęciu rocznym ok. 700 mln m³ dodatkowego gazu pochodzącego z Rosji. Warto w tym miejscu wskazać, że wizyta V. Orbána w Rosji została określona przez samego premiera Węgier mianem „misji pokojowej”. Umowa gazowa podpisana w 2021 r. z Rosją umożliwiła zapewnienie dostaw na Węgry z pominięciem Ukrainy, co wywołało reakcję ukraińskich urzędników. Domagali się oni od Komisji Europejskiej, by ta przyjrzała się kontraktowi gazowemu. To także spotkało się z reakcją strony węgierskiej.

Z kolei początek roku 2022 przyniósł wypowiedź szefa węgierskiej dyplomacji, który krytykował procedowaną wówczas nową ustawę o obywatelstwie. Wątek ten omówiono powyżej. W czasie wyborów samorządowych w Ukrainie w 2020 r. władze ukraińskie oskarżyły Węgry o wpływanie na przebieg wyborów, co jest sprzeczne z prawem międzynarodowym (chodziło o popieranie KMKSZ). Z kolei 1 lutego 2022 r. Viktor Orbán udał się do Rosji, gdzie w Moskwie spotkał się z Władimirem Putinem. Miało to miejsce nieco ponad trzy tygodnie przed wybuchem wojny. Viktor Orbán wizytę

tłumaczył chęcią prowadzenia „misji pokojowej” w imieniu Zachodu, ale efektem było jedynie powtórzenie rosyjskich postulatów przez prezydenta Władimira Putina w obecności przedstawiciela państwa członkowskiego UE i NATO, który nie tylko nie oponował, ale dodatkowo skrytykował podtrzymywanie przez UE sankcji wobec Rosji²⁶.

Mając na uwadze relacje węgiersko-ukraińskie, warto przywołać badania, które zostały przeprowadzone w Ukrainie przez Fundację Inicjatyw Demokratycznych imienia Ilko Kucheriva w ramach projektu *Re: Open Zakarpattia*. Fundacja ta opublikowała badanie ukazujące, jak sami Ukraińcy oceniają relacje węgiersko-ukraińskie. Według badania, 28 proc. respondentów uznaje stosunek Węgier do Ukrainy za przyjazny, podczas gdy przeciwnego zdania jest 15,5 proc. Zaledwie niespełna co trzeci ankietowany (28 proc.) uważa, że Węgry popierają integrację Ukrainy z Unią Europejską (dla porównania, w przypadku Polski i Litwy jest to odpowiednio 59 proc. i 56 proc.). Aż 41 proc. respondentów negatywnie ocenia politykę Węgier dotyczącą wspierania węgierskiej mniejszości narodowej na Zakarpaciu. Ankietowani uważają wręcz, że działania te są przygotowaniem do aneksji Zakarpacia i jego okupacji. Jak wynika z badania sondażowego, powyższy pogląd dominuje na zachodzie

²⁶ V. Jóźwiak, *Węgry wobec zagrożenia ponowną agresją Rosji na Ukrainę*, „Biuletyn PISM”, nr 27, 14.02.2022, <https://pism.pl/publikacje/wegry-wobec-zagrozenia-ponowna-agresja-rosji-na-ukraine> [14.02.2022].

Ukrainy. Młodszy respondenci rzadziej dostrzegają wrogość w działaniach Węgier, za to częściej autentyczne wsparcie dla regionu. Jednakże żadne państwo nie jest tak krytycznie oceniane w badaniach, szczególnie w aspekcie zagrożenia dla integralności terytorialnej.

2.

Polityka Węgier wobec wojny w Ukrainie

2.1. Węgry w przeddzień wybuchu wojny

Podobnie jak w przypadku pierwszej agresji rosyjskiej na Ukrainę w 2014 r., węgierska dyplomacja za wszelką cenę starała się nie angażować w rozwijający się spór ukraińsko-rosyjski. Kiedy dyskutowano w Europie kwestie bezpieczeństwa, ustawiając je w kontrze do Moskwy, Węgrzy wykazywali daleko idącą wstrzemięźliwość w krytyce rosyjskiej polityki. Ujmując rzecz od strony pragmatycznej, zbliżenie z Rosją miało zapewniać tani gaz, zbliżenie z Ukrainą nie dawało zaś żadnych wymiernych korzyści – nie powodowało diametralnej zmiany sytuacji Węgrów zakarpackich. Stąd też

(i stanowisko to *de facto* nie zmieniło się przez pierwsze pół roku wojny) otwarta krytyka Rosji nie występuje w takiej skali, jak można by się spodziewać.

Zasadnicza zmiana podejścia do Rosji nastąpiła natomiast w Republice Czeskiej. Otwarcie dotychczas prorosyjski prezydent Miloš Zeman powiedział w orędziu dotyczącym rosyjskiej agresji na Ukrainę: „Szaleńca trzeba izolować i bronić się przed nim nie tylko słowami, ale konkretnymi krokami”²⁷. Miał na myśli oczywiście Władimira Putina. Prezydent Zeman dodał także, że mylił się, mówiąc kilka dni wcześniej, iż wojny nie będzie, „bo Rosjanie nie są szaleńcami”. Strona węgierska uznawała, że nie dotyczy jej „spór między Zachodem a Rosją wokół groźby ponownej rosyjskiej agresji na Ukrainę. Swoje stanowisko określają jako neutralną pozycję trzeciej strony”, pisała w „Biuletynie PISM” Veronika Józwiak²⁸. „Pod koniec 2021 r. sprzeciwiły się również przyjęciu [Ukrainy] do Centrum Doskonalenia Obrony przed Cyberatakami NATO w Tallinnie (w ub.r. zgodziły się jednak na zebranie Komisji, a w 2020 r. nie zawetowały objęcia Ukrainy programem Rozszerzonych Możliwości NATO)”²⁹.

Kiedy w obliczu coraz bardziej realnego zagrożenia atakiem zbrojnym państwa członkowskie NATO tworzyły nowe

²⁷ Prezydent Czech: Myliłem się. Putin to szaleniec, trzeba go odizolować, Rzeczpospolita, 24.02.2022, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art35749821-prezydent-czech-myliem-sie-putin-to-szaleniec-trzeba-go-odizolowac> [1.07.2022].

²⁸ V. Józwiak, *Węgry wobec zagrożenia...*

²⁹ Tamże.

plany strategiczne, w tym wzmocnienia wschodniej flanki Sojuszu, węgierska dyplomacja (nie po raz pierwszy zresztą), mówiąc o zagrożeniach i wyzwaniach dla NATO, wskazywała na nielegalną migrację. Zupełnie pomijano przy tym wyrażenie jakiegokolwiek stanowiska w sprawie rosyjskich żądań dotyczących wycofania sił NATO ze wschodniej flanki. Dnia 27 stycznia ówczesny minister obrony narodowej Tibor Benkő powiedział, iż według węgierskich źródeł wywiadowczych nic nie wskazuje na to, by Rosja miała zaatakować Ukrainę³⁰. Nieco ponad dwa tygodnie później, 15 lutego 2022 r. minister Benkő w wypowiedzi dla Węgierskiej Agencji Prasowej zaznaczył: „według węgierskich źródeł wywiadowczych, nie ma powodu, aby NATO rozmieszczało więcej żołnierzy na Węgrzech z powodu sytuacji w Ukrainie”³¹. Tibor Benkő określił przy tym siły NATO jako „obce siły”. Z kolei na kilkanaście godzin przed rozpoczęciem pełnoskalowej agresji na Ukrainę (23 lutego) powiedział on: „Rosja nie postąpiła tak, jak wielu przewidywało, i nie zaatakowała Ukrainy, lecz weszła na tereny nowo powstałych republik ludowych na ich prośbę, by prowadzić operacje pokojowe”³². Aż do agresji Rosji żadna wypowiedź węgierskich polityków nie wskazywała na real-

³⁰ Benkő Tibor: *közvetlen veszély nem fenyegeti Magyarországot az ukrán válság miatt – a nap hírei*, <https://infostart.hu/belfold/2022/01/27/benko-tibor-kozvetlen-veszely-nem-fenyegeti-magyarorszagot-az-ukran-valsag-miatt-a-nap-hirei> [1.07.2022].

³¹ Depesza Węgierskiej Agencji Prasowej, mti.hu [15.02.2022].

³² Depesza Węgierskiej Agencji Prasowej, mti.hu [24.02.2022].

ne zagrożenie atakiem ze strony rosyjskiej. Premier Orbán w inauguracyjnym kampanię wyborczą przemówieniu, które wygłosił w połowie lutego, powiedział: „ten, kto myśli, że NATO nas obroni, jest w błędzie”, „musimy bronić się sami”, nikt inny bowiem Węgier nie obroni³³.

Pewnym punktem odniesienia, który ukazał stosunek węgierskich władz do wschodniego zagrożenia, była reakcja na trwający w 2021 r. kryzys na granicy polsko-białoruskiej. W wypowiedzi dla Węgierskiej Agencji Prasowej szef węgierskiej dyplomacji Péter Szijjártó podkreślił, że rozważając sytuację na Białorusi, należy mieć na względzie położenie geopolityczne tego państwa, czyli sąsiedztwo Rosji. Natomiast premier Viktor Orbán kilkakrotnie zaznaczał, że węgierskie władze popierają stanowisko polskich władz wobec Białorusi. Istotne jest jednak dopowiedzenie premiera Węgier, z którego wynika, że w poparciu polskiego stanowiska nie chodzi o uznanie polskiej polityki wschodniej za skuteczną, lecz o podkreślenie faktu, że zaangażowanie Polski w sprawę Białorusi ma miejsce z uwagi na „liczną” polską mniejszość tam zamieszkującą. W dosłownym znaczeniu, Polska dąży do uregulowania sytuacji na Białorusi w trosce o polską diasporę, a także – co jest kluczowe – o zapewnienie jej bezpieczeństwa.

³³ Orbán Viktor értékelő beszéde, <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-evertek-elo-beszede-5/> [1.07.2022].

2.2. Bezpośrednia reakcja na wybuch wojny w Ukrainie

Reakcja Węgier na rosyjską agresję na Ukrainę od początku budziła kontrowersje. Pierwsze poranne oświadczenie wydał minister spraw zagranicznych i handlu Péter Szijjártó. Miało ono formę filmu zamieszczonego w mediach społecznościowych – sam minister przebywał wówczas z wizytą w Bahrajnie. Minister Szijjártó zakomunikował: „w sąsiednim kraju niestety realizuje się najgorszy scenariusz – wojna. Wojna, której nie były w stanie zapobiec największe zabiegi dyplomatyczne różnych państw”³⁴. W wypowiedzi tej nie pojawiła się jednak wzmianka o agresji Rosji, zabrakło w niej również odniesienia do sankcji. Minister oświadczył natomiast, że Węgry wspierają integralność terytorialną Ukrainy, a także jej suwerenność. Premier Viktor Orbán zwołał posiedzenie Sztabu Kryzysowego Bezpieczeństwa Narodowego w sprawie „operacji wojskowej w Ukrainie”. Aż do godzin popołudniowych brak było oświadczenia stwierdzającego wprost, że Rosja dokonała agresji na Ukrainę. Pojawiały się natomiast oświadczenia typu: „Martwimy się o Ukrainę, ale wojna to nie rozwiązanie! Węgry są sąsiadem Ukrainy, dla nas [Węgrów] szczególnie ważne jest, by nasza ojczyzna pozostała z dala od konfliktu”³⁵. Pierwsza wypowiedź premiera

³⁴ Materiał dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/szijjarto.peter.official/videos/483606690076334> [1.07.2022].

³⁵ Tamże.

Węgier zawierająca jasne stwierdzenie, że to Rosja zaatakowała Ukrainę, miała miejsce dopiero o godzinie 13.00. Kolejne wypowiedzi przez całe pierwsze półrocze pozostawały bardzo wyważone i unikano bezpośredniego uderzenia narracyjnego w Rosję³⁶.

Zagadnienie wojny zdominowało tematycznie trwającą kampanię wyborczą. Przedstawiciele rządu jeszcze w przededniu wybuchu wojny podchwycili wypowiedź kandydata opozycji na premiera Pétera Márki-Zaya. Polityk ten w wywiadzie dla telewizji ATV w dniu 22 lutego 2022 r. powiedział, że w przypadku, gdyby NATO, którego Węgry są częścią, podjęło decyzję o interwencji w Ukrainie bądź wysłaniu jej broni, to Węgry powinny się tej decyzji podporządkować. Nazajutrz w mediach sprzyjających rządowi pojawił się komunikat, że Márki-Zay chce wysyłać wojsko do Ukrainy, a tym samym zagrozić bezpieczeństwu państwa. Oświadczenie wydał wówczas premier Viktor Orbán, który stwierdził, że zadaniem Węgier jest uczynienie wszystkiego, by pozostać z dala od wojny i się w nią nie angażować. W czwartek 24 lutego, tj. w dniu inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, gazety prorządowe ukazały się właśnie z takim *leadem*. Wypowiedź V. Orbána stała się dominującym komponentem węgierskiej narracji w sprawie wojny. Członkowie węgier-

³⁶ Film z wypowiedzią dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/orbanviktors/videos/490233883184110> [1.07.2022].

skiego rządu codziennie podkreślali, że nie wyrażą zgody na to, by „ktokolwiek wciągnął Węgry w konflikt zbrojny”.

Na 25 lutego 2022 r. prezydent Andrzej Duda zwołał w Warszawie nadzwyczajny szczyt Bukareszteńskiej Dziewiątki, na który przyleciał także prezydent Węgier, János Áder. Zajął on „najbardziej zdecydowane stanowisko (...), jednoznacznie wskazał, że to Rosja ponosi wyłączną odpowiedzialność za wywołanie wojny, a jej działania są rażącym złamaniem prawa międzynarodowego”³⁷. Jednakże nie poparł wniosku państw Bukareszteńskiej Dziewiątki, by Sojusz Północnoatlantycki uruchomił konsultacje w ramach artykułu 4. Podpis J. Ádera nie znalazł się również pod listem ośmiu prezydentów: Polski, Litwy, Bułgarii, Słowacji, Słowenii, Czech, Estonii i Łotwy w sprawie jak najszybszego przyznania Ukrainie statusu państwa kandydującego do UE (list ogłoszono 28 lutego 2022 r.). Poparcie dla tej inicjatywy dopiero następnego dnia wyraził minister Szijjártó³⁸.

W nocy 25 lutego 2022 r. węgierskie władze wysłały wiadomość mailową do wszystkich osób, które w ciągu ostatnich miesięcy zarejestrowały się w bazie chętnych do szczepień na koronawirusa. W wiadomości tej Centrum Informacyjne Rządu podkreśliło, że nie popiera punktu widzenia opozycji, zgodnie z którym Węgry powinny wysłać do Ukrainy żołnie-

³⁷ V. Jóźwiak, *Reakcja Węgier na wojnę w Ukrainie*, PISM, 2.03.2022, <https://www.pism.pl/publikacje/reakcja-wegier-na-wojne-na-ukrainie> [1.07.2022].

³⁸ D. Héjj, *Węgry wobec wojny w Ukrainie*, „Komentarze IEŚ”, nr 544, 3.03.2022, <https://ies.lublin.pl/komentarze/wegry-wobec-wojny-w-ukrainie/> [1.07.2022].

rzy i broń. Rozwinięcie stwierdzenia, że Węgry nie wesprą Ukrainy, wysyłając broń, pojawiło się w niedzielę 27 lutego 2022 r. podczas wywiadu Viktora Orbána dla państwowej telewizji M1. Premier oświadczył wówczas: „bardzo ważne jest, aby Węgry, jako znajdujące się w pobliżu obszaru wojny, jako kraj sąsiedni, nie włączyły (wciągnęły) się w nią. Nazywamy to «strategicznym spokojem», on jest teraz potrzebny”. Premier Orbán wskazał, że nie ma potrzeby, by „nakłaniać Węgry do wysłania broni do tego regionu”. Dodał, że punkt widzenia Węgier nie ulegnie zmianie, „ponieważ Węgry nie dysponują bronią, bez której mogłyby się obejść”, a obecnie wojsko węgierskie potrzebuje każdej broni, by móc przesłać ją na wschodnią granicę i w przypadku konieczności – bronić jej”. Według V. Orbána przekazanie broni może narazić na niebezpieczeństwo Węgrów zakarpackich.

Dnia 1 marca 2022 r. w czasie wizyty w stolicy Kosowa (Prisztinie) minister Szijjártó powtórzył, że Węgry nie tylko nie przekażą Ukrainie broni, ale także nie zezwolą na transfer „śmiercionośnej” broni przez terytorium Węgier. Pojawiła się wówczas nowa i wciąż rozwijana narracja, zgodnie z którą przekazanie broni Ukrainie bądź zgoda Węgier na jej tranzyt przez swoje terytorium doprowadzą do sytuacji, w której państwo trzecie będzie chciało zlikwidować szlaki dostaw przez Węgry, a obecna technika wojskowa – zdaniem ministra Szijjártó – pozwala na uczynienie tego z odległości setek kilometrów. Warto w tym miejscu przypomnieć reakcję Węgier na ostrzelanie bazy (poligonu) w Jaworowie

w Ukrainie 13 marca 2022 r. Péter Szijjártó wskazał wówczas, że atak w pobliżu polskiej granicy na punkt przeładunkowy dowodzi słuszności węgierskiego stanowiska dotyczącego nieudzielania pomocy militarnej Ukrainie. Myśl ta została rozwinięta na łamach prorządowego dziennika „Magyar Nemzet”, w którym zacytowano wypowiedź eksperta (bez podania jego nazwiska) o następującej treści: „Gdyby nasza ojczyzna poszła za przykładem Polski, stałaby się bezpośrednim bądź pośrednim celem [w domyśle ataku]”. Chociaż wypowiedź ta nie należała do ministra Szijjártó, to jednak nie ma wątpliwości, że cytowany ekspert reprezentuje także narrację rządu. Jednocześnie stanowisko rządu znajdowało od początku potwierdzenie w wypowiedziach węgierskich ekspertów. Odnosiło się wręcz wrażenie, że eksperci mówili to, czego nie wypadało powiedzieć rządowi. Teza ta wydaje się tym bardziej zasadna, że wypowiedzi takie konstruują eksperci ośrodków analitycznych kojarzonych z rządem, np. Nézőpont Intézet. W jednym z wywiadów, także dla dziennika „Magyar Nemzet”, ekspert ds. bezpieczeństwa George Spöttle wyraził opinię, że dostawy broni do Ukrainy (przez USA i Europę) tylko pogarszają sytuację, wydłużają konflikt i zwiększają liczbę ofiar. Taka narracja w wypowiedziach członków rządu zaczęła pojawiać się mniej więcej 4 miesiące po rozpoczęciu wojny.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że w 2019 r. Węgry umożliwiły transfer uzbrojenia z Rosji do Serbii pomimo sprzeciwu partnerów NATO – głównie Rumunii. Brak było

wówczas jakichkolwiek obiekcji dotyczących możliwości pomocy w realizacji dostaw broni³⁹. Rzecz dotyczyła dziesięciu rozpoznawczych transporterów opancerzonych BRDM-2M. Strona węgierska, wbrew sankcjom UE, miała udostępnić swoją przestrzeń powietrzną w celu przerzucenia pojazdów do bazy w Serbii. Sprzęt wojskowy miał być także transportowany Dunajem. Oficjalnie władze węgierskie tego nie potwierdzały, a szef dyplomacji oświadczył, że Węgry nie prześwietlają każdego ładunku, który przejeżdża przez terytorium Węgier⁴⁰.

Zakaz dostaw broni został ujęty w punkcie 3 rozporządzenia premiera Węgier Viktora Orbána. Został on opublikowany w „Magyar Közlöny” nr 43 z 7 marca 2022 r.⁴¹ W tym samym akcie prawnym dopuszczono pobyt sił szybkiego reagowania NATO na terenie Węgier, jednakże z prawem do osiedlania (budowania baz) jedynie na zachód od linii Dunaju. Dopuszczono transfer broni wojsk NATO na terytorium Węgier, ale – nie do Ukrainy. Dnia 7 kwietnia szef węgierskiego MSZ powiedział: „Mój kolega z Ukrainy [Dmytro Kuleba] poprosił NATO o broń, broń, broń. (...) podtrzymujemy naszą decyzję – NATO jako sojusz nie może dostarczać broni do

³⁹ Por. D. Héjj, *Węgry*, [w:] A. Tatarenko (red.), *Wpływy Federacji Rosyjskiej w Republice Czeskiej, Republice Słowackiej oraz na Węgrzech*, „Prace IEŚ 8/2020”, <https://ies.lublin.pl/prace/wpływy-federacji-rosyjskiej-w-republice-czeskiej-republice-slowackiej-oraz-na-wegrzech/> [1.07.2022].

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ *Magyar Közlöny* 2022. évi 43. szám, <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/854d68e77dd9473934ffcoff24c558ea25527ac1/megtekintes> [1.07.2022].

Ukrainy, nie może być także uczestnikiem konfliktu”⁴². Stanowisko Węgier zostało powtórzone także po wystąpieniu szumu komunikacyjnego towarzyszącego wizycie wiceministra spraw zagranicznych Węgier w Ukrainie – Levente Magyara. Po wizycie we Lwowie pojawił się komunikat, iż Węgry zmieniają swoje nastawienie do transferu broni i zezwolą na jego przeprowadzenie. Węgierski MSZ opublikował w tej sprawie dementi.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że w dniu święta narodowego Węgier – 15 marca, Viktor Orbán w czasie swojego przemówienia deklarował neutralność Węgier: „w naszym interesie jest, abyśmy nie byli pionkiem w wojnie kogoś innego. W tej wojnie my niczego nie możemy wygrać, ale wszystko możemy stracić. Ani jednego Węgra nie wyślemy pomiędzy ukraińskie kowadło a rosyjski młot, dlatego nie wyślemy żołnierzy i broni na plac walki”⁴³. W naturalny sposób takie wypowiedzi przynosiły pytania: jeśli wojna jest „kogoś innego”, to znaczy kogo? Kto chce uczynić z Węgier pionek w grze i kto prowadzi wojnę? Można by zaryzykować postawienie tezy, że chodzi o zimnowojenny konflikt Rosji z USA. Węgierscy politycy jeszcze w przededniu wojny mówili, że pamiętają, czym skończyła się zimna wojna, i podkreślali,

⁴² *Új szakaszába lépett a háború...*, <https://www.facebook.com/szijasarto.peter.official/videos/1638250886549009> [1.07.2022].

⁴³ *Orbán Viktor ünnepi beszéde az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc 174. évfordulóján*, <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1848-49-evi-forradalom-es-szabadsaghar-174-evfordulojan/> [1.07.2022].

że Węgry nie chcą w niej uczestniczyć. Co więcej, charakterystyczna była konstrukcja retoryczna, w której budowano przekaz tak, by odbiorca miał wrażenie, iż tocząca się na terenie Ukrainy wojna w rzeczywistości jest „kogoś innego”. Stąd m.in. zwrot „w tej wojnie”. Cała narracja władz oparta na konieczności „trzymania się od konfliktu z daleka” jasno wskazuje, że wojna w Ukrainie nie była i nie jest przez rząd w Budapeszcie odbierana tak, jak ma to miejsce w Polsce, tj. jako starcie strategiczne o ogromnej wadze – tzn. powstrzymania Putina. Ten element pojawił się w finale kampanii wyborczej, kiedy politycy Fidesz-KDNP w każdym momencie (wiecu, wywiadzie) podkreślali, że opozycja mówi nieprawdę, twierdząc, że Ukraina walczy także za Węgry.

2.3. Obraz medialny wojny

W pierwszych dniach ataku Rosji na Ukrainę, Węgierska Agencja Prasowa (MTI) to, co działo się na Ukrainie, nazywała „rosyjską operacją wojskową”. Ten stan rzeczy uległ zmianie dopiero w poniedziałek 28 lutego 2022 r., kiedy „rosyjska operacja wojskowa” ustąpiła „ukraińskiej wojnie”. Jednocześnie na przestrzeni miesiący nie powstało zbyt wiele publikacji, w których autorzy wprost pisaliby o wojnie spowodowanej przez Rosję. Największe kontrowersje budzić powinna relacja w państwowej telewizji M1. Program nie jest emitowany w trybie specjalnym, a pojawiające się informacje to w największej części tzw. setki z różnych źródeł, w tym rosyjskojęzycznych, transmitowane bez komentarza. Sympto-

matyczne jest to, że w programach informacyjnych pojawiają się kremlowscy oficjele (w tym wojskowi), jednakże brak jest odautorskiego komentarza redakcji. Brak też informacji ze strony ukraińskiej – np. prezydenta czy członków rządu. Na początku konfliktu eksperci wielokrotnie akcentowali odpowiedzialność Zachodu oraz Ukrainy za wybuch wojny. Brak było krytyki Rosji. Jak pisze Veronika Jóźwiak, „węgierskie media emitowały wypowiedzi przybywających na Węgry uchodźców, którzy za wojnę obwiniają władze ukraińskie. Bez komentarza podawane jest stanowisko strony rosyjskiej, która ma jakoby szukać rozwiązania służącego obu stronom. Uwypuklana była z kolei ofiarność społeczeństwa i państwa węgierskiego w pomocy uchodźcom. W związku z dużym rozdziwieniem pomiędzy dostępnym m.in. w internecie przekazem innych mediów europejskich a przekazem rządowym – od kilku miesięcy zrównującym odpowiedzialność Rosji i Zachodu za konflikt, w mediach społecznościowych widać było dużą dezorientację w odniesieniu do tego, kto i dlaczego wywołał wojnę i co ona oznacza dla Węgier i Europy”⁴⁴. Należy pamiętać, że na Węgrzech ok. 80 proc. mediów prezentuje narrację zgodną z polityką koalicji rządowej Fidesz-KDNP. Oznacza to, że duża część węgierskich obywateli nie zna innej rzeczywistości wojny niż tej wykreowanej przez media sprzyjające rządowi.

⁴⁴ V. Jóźwiak, dz.cyt.

Komentując przekaz medialny, Veronika Józwiak wskazywała na to, że z uwagi na napięte relacje węgiersko-ukraińskie „Ukraina od dłuższego czasu nie ma dobrej prasy na Węgrzech. Dzisiaj sytuacja jest o tyle skomplikowana, że Węgrzy nie mają całkowitej jasności, kto wywołał wojnę, czym jest ta wojna, dlaczego ona trwa, a odbiór społeczny tego, co się dzieje, jest zupełnie inny niż choćby w Polsce (...). Mnóstwo ludzi jest podatnych na rosyjską dezinformację, bo media na Węgrzech nie przedstawiają realnego obrazu sytuacji”⁴⁵. Zadaniem dziennikarzy było powtarzanie stanowiska węgierskich władz i niedawnie odbiorcy szansy na krytyczną analizę sytuacji. Co więcej, przywołany George Spöttle na łamach „Magyar Nemzet” wyraził opinię, że Węgry pielęgnują dobre relacje z Rosją, czego efektem jest (długoterminowe) zabezpieczenie taniej energii na lata. Z kolei w interesie USA są dostawy gazu do Europy o wiele droższe niż kontrakty realizowane przez Gazprom. Wypowiedź G. Spöttle’a pokazuje także stosunek węgierskich władz do przekazywania broni – ekspert pochwalił „pokojowe” zachowanie rosyjskich żołnierzy, którzy bez większego oporu „wykonują swoją pracę”, a Ukraińców określił jako niebezpiecznych, ponieważ prezydent Wołodymyr Zełenski rozdaje broń ludności cywilnej. Ekspert stwierdził, że w wyniku takiego rozdawnictwa broni

⁴⁵ M. Wróblewski, *Wojna w Ukrainie. Konsekwencje prorosyjskiej propagandy pod kontrolą Orbána* [WYWIAD], *Wiadomości*, 5.03.2022, <https://wiadomosci.wp.pl/formatowanie-wegrow-tak-dziala-prorosyjska-propaganda-pod-kontrola-orbana-wywiad-6743798520359488a> [1.07.2022].

w jej posiadanie mogą wejść także terroryści. Działanie W. Zełenskiego zostało przyrównane do działań Adolfa Hitlera⁴⁶. Dla polskiego odbiorcy taka narracja byłaby nie do przyjęcia.

W jednym z programów w prorządowej stacji telewizyjnej telewizji HírTV w dniu 9 kwietnia 2022 r. Tamás Láncki, analityk sympatyzującego z rządem ośrodka Századvég, powiedział, że Rosja od półtora miesiąca prowadzi ograniczoną wojnę, w której nie odbiera ludności cywilnej dostępu do wody, prądu, gazu czy internetu. Dnia 10 kwietnia 2022 r., także w telewizji HírTV, jeden z dziennikarzy sprzyjających rządzącej koalicji, Zsolt Bayer, w swoim programie telewizyjnym zadał pytanie dotyczące sytuacji w Ukrainie w następującej formie: czy jesteście pewni, że Rosjanie to zrobili? Gość programu, András Bencsik, publicysta i pisarz, odpowiedział: „Nie, nie mogę tego ocenić z perspektywy Węgier, ale nie wierzę mediom, przede wszystkim międzynarodowym mediom”.

Sympatyzujące z rządem media komunikują w dużej mierze to, co myślą nie tylko politycy Fidesz-KDNP, ale także zaplecze intelektualne partii. Dnia 5 kwietnia 2022 r. na portalu Twitter jeden z analityków węgierskiego think tanku Centrum na Rzecz Praw Podstawowych (*Alapjogokért Központ*), będącego wsparciem merytorycznym Fidesz-KDNP, pisał o tym, że na razie nie ma dowodów „na winy w Buczy” (chodziło o rosyjskie zbrodnie wojenne) oraz że to „wojna

⁴⁶ V. Jóźwiak, dz.cyt.

informacyjna, a relacje ukraińskie są przesadzone”⁴⁷. Warto odnotować stosunek mediów węgierskich do wyprawy premierów Polski, Czech i Słowenii oraz wicepremiera Polski do Kijowa. Portal Origo.hu, a za nim inne media poinformowały, że Viktor Orbán nie pojechał do Kijowa, ponieważ Węgry nie dostarczają broni Ukrainie, a obecni w Kijowie politycy negocjowali właśnie tego rodzaju dostawy.

Głośnym echem odbił się w Polsce wywiad Viktora Orbána dla tygodnika „Mandiner” z 3 marca 2022 r.⁴⁸ W wywiadzie tym pojawiły się wartości odnotowania wypowiedzi dotyczące bezpieczeństwa w regionie. Odpowiadając na pytanie o to, dlaczego wybuchła wojna, V. Orbán stwierdził, że NATO rozbudowywało się na wschód, a „Rosji się to coraz mniej podoba”. Rosja wysunęła dwa żądania: zagwarantowania neutralności Ukrainy oraz tego, by Ukraina nie weszła do NATO. Zdaniem premiera, ponieważ Rosja nie otrzymała oczekiwanych zapewnień, to zdecydowała o wyegzekwowaniu tych żądań na drodze wojny. Viktor Orbán podkreślił, że „sednem węgierskiego myślenia taktycznego jest to, by pomiędzy Rosją a Węgrami istniał odpowiednio szeroki i głęboki obszar. Dzisiaj terytorium to nazywa się Ukrainą”, co nawiązuje do wypowiedzi z 2018 r. z Siedmiogrodu w Rumunii. Premier Węgier nawiązał także do Polaków: „Pola-

⁴⁷ Tweet dostępny pod adresem: <https://twitter.com/KoskovicsZ/status/1511327190532734979?s=20&t=UFWom6UGoRH3W8Fg-1Pwgcg> [1.07.2022].

⁴⁸ *Magyarország békeparti – Orbán Viktor a Mandinernek*, https://mandiner.hu/cikk/20220302_kozelet_orban_viktor_interju_orosz_ukran_haboru [1.07.2022].

cy chcą przesunąć granicę świata zachodniego do granicy świata rosyjskiego (Russkij mir). Poczują się bezpieczni, jeśli tak się stanie, a NATO, w tym Polska, będą mogły rozmieścić właściwe siły wojskowe na zachód od tej linii. Dlatego zaciekle popierają członkostwo Ukrainy w NATO”⁴⁹.

Obraz dominujący w mediach przekładał się na nastroje społeczne. W sondażu opublikowanym 3 marca 2022 r. przez pracownię Századvég⁵⁰ na pytanie: Kto według Pani/Pana ponosi odpowiedzialność za eskalację konfliktu ukraińsko-rosyjskiego, 47 proc. ankietowanych wskazało na obydwie strony, 32 proc. – prezydenta Rosji, 13 proc. – prezydenta Ukrainy, 9 proc. nie umiało odpowiedzieć na to pytanie. Jednocześnie na pytanie dotyczące postawy Viktora Orbána wobec Rosji, 71 proc. ankietowanych wskazało, że próbuje on utrzymać pokojowe stosunki z Rosją, by zabezpieczyć dostawy gazu i energii na Węgry, w opinii 25 proc. Orbán to marionetka Putina i służy jego interesom, a 4 proc. nie umiało odpowiedzieć na to pytanie. Warto także wspomnieć o sondażu opublikowanym 30 czerwca 2022 r.⁵¹ Pracownia Nézőpont zapytała, kto w opinii respondentów opowiada się za pokojem, a kto za kontynuacją wojny rosyjsko-ukraińskiej. 83 proc. ankietowanych uznało, że za pokojem opo-

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ <https://szazadvég.hu> [3.03.2022].

⁵¹ *A magyarok négyötöde szerint Orbán Viktor a béke pártján áll*, Origo, 30.06.2022, <https://www.origo.hu/itthon/20220630-a-magyarok-negyotode-szerint-orban-viktor-a-beke-partjan-all-nezopont.html> [1.07.2022].

wiada się papież Franciszek, 78 proc. – Viktor Orbán, 44 proc. – prezydent Francji Emmanuel Macron, 36 proc. – kanclerz Niemiec Olaf Scholz. Na uwagę zwraca fakt, że 49 proc. respondentów uznało, że po stronie wojny opowiada się prezydent Ukrainy, a 56 proc. zadeklarowało, że do tej samej kategorii zalicza się prezydent USA Joe Biden⁵².

Warto przytoczyć także sondaż Publicus dla dziennika „Népszava”. Ankietowanym zadano pytanie: Czy Pana/Pani zdaniem atak Rosji na Ukrainę to agresja czy raczej obrona części Rosji? W całej populacji, 64 proc. Węgrów uznało, że to agresja rosyjska, a 15 proc. – że samoobrona, natomiast co piąty ankietowany (21 proc.) nie umiał odpowiedzieć na to pytanie. Co interesujące, 44 proc. wyborców Fideszu uznało, że to agresja Rosji, a 24 proc. – że obrona. Oznacza to, że 1/4 wyborców Fideszu uważa, że Rosja ma powód do ataku. Wśród wyborców opozycji, 91 proc. jest zdania, że to rosyjski atak, a 6 proc. – że obrona⁵³.

Według najnowszego sondażu IDEA, przeprowadzonego w dniach 27 lipca – 7 sierpnia, zaledwie 3 proc. wyborców koalicji Fidesz-KDNP uważa, że to Rosja wywołała wojnę, 12 proc. twierdzi, że to Ukraina, 49 proc. – że to USA, 32 proc. nie umiało odpowiedzieć na to pytanie. W przypadku zwo-

⁵² Tamże.

⁵³ Gy. Harsányi, *Hat a propaganda, egyre kevesebben tartják agressziónak Ukrajna le-rohanását, a magyarok egyenyeede szerint Oroszország csak védekezik*, Népszava, 13.05.2022, https://nepszava.hu/3156769_oroszorszag-haboru-ukrajna-felmeres-publicus-intezet-nepszava [1.07.2022].

lenników opozycji, 64 proc. zadeklarowało, że odpowiedzialność za wywołanie wojny ponosi Rosja. Jednocześnie zaledwie 2 proc. zwolenników Fidesz-KDNP jest zdania, że odpowiedzialność za niepodpisanie do tej pory porozumienia pokojowego ponosi Rosja, natomiast 47 proc. oskarża o to USA. W przypadku opozycji, 61 proc. uważa, że odpowiedzialność leży po stronie rosyjskiej. Warto w tym miejscu podkreślić, że zwolennicy żadnej formacji politycznej nie są tak jednostronnie prorosyjscy jak wyborcy Fideszu⁵⁴.

2.4. Podejście do sankcji UE wobec Rosji

Węgierskie władze wyrażały i wyrażają poparcie dla sankcji ustanowionych przez Unię Europejską. Według rządu doniesienia dotyczące tego, że Węgry (obok Włoch, Niemiec i Cypru) blokują wykluczenie Federacji Rosyjskiej z systemu SWIFT miały być nieprawdą (był to pierwszy pakiet sankcyjny). Węgierscy politycy ani nie blokowali kolejnych pakietów unijnych sankcji wobec Rosji, ani nie uniemożliwiali finansowania zakupu przez Europejski Fundusz dla Pokoju „śmiercionośnej broni”. Padła także deklaracja (która wciąż pozostaje w mocy), że Węgry nie poprą takich propozycji, które zagrożą dostawom gazu na Węgry, czy polityce związanej z obniżką cen energii. Dnia 2 marca 2022 r. Péter Szijjár-

⁵⁴ A. Papp, *A kormány párti szavazók mindössze 3 százaléka gondolja felelősnek Oroszországot az ukrajnai háborúért*, 24.hu, 22.08.2022, <https://24.hu/belfold/2022/08/22/idea-intezet-felmeres-orosz-ukran-haboru-mi-hazank-ellenzek/> [22.08.2022].

tó definitywnie wykluczył rezygnację z dostaw rosyjskiego gazu (narracja: brak gazu – brak ogrzewania), ale także z rozbudowy elektrowni atomowej w Paks, realizowanej przez Rosatom (ze względu na przyjętą narrację, zgodnie z którą, brak Paks 2 spowoduje skokowy wzrost cen energii). Dnia 3 marca 2022 r. Viktor Orbán powiedział: „po wojnie Rosja będzie nadal istnieć. A Węgry i Unia Europejska będą miały interesy [z Rosją] nawet po wojnie. Nie ma argumentów za zerwaniem naszej współpracy energetycznej z Rosjanami”⁵⁵. Dnia 15 marca 2022 r. minister Szijjártó zakomunikował, że Węgry popierają sankcje, „ale jest czerwona linia [w domyśle – energetyka]. Nowe sankcje nie dotyczą dostaw energii na Węgry. Węgrzy nie mogą płacić ceny za wojnę”⁵⁶.

Węgry były sceptyczne także wobec szóstego pakietu sankcji UE, obejmujących dostawę ropy. „Spotkanie ambasadatorów państw członkowskich UE w Brukseli w poszukiwaniu kompromisu w sprawie nałożenia sankcji na rosyjską ropę zakończyło się bez przełomu. Węgry nadal nie akceptują nałożenia sankcji na ropę, wysuwając kolejne postulaty” – przekazało Polskiej Agencji Prasowej źródło w Brukseli⁵⁷. „Węgry wysuwają kolejne postulaty m.in. dotyczące środków

⁵⁵ Depesza Węgierskiej Agencji Prasowej [3.03.2022].

⁵⁶ Depesza Węgierskiej Agencji Prasowej [15.03.2022].

⁵⁷ *Węgry nie akceptują sankcji na rosyjską ropę. Źródło unijne zdradza, czego chcą w zamian*, dziennik.pl, 30.05.2022, <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/8428070,wegry-sankcje-gospodarka-komisja-europejska-unia-europejska-rosja-wojna-ukraina-ropa.html> [1.07.2022].

UE na modernizację ich sektora energetycznego. Chcą, żeby do takiej modernizacji doszło jak najszybciej. Trudno jednak w decyzji o nałożeniu sankcji UE umieścić zapisy dotyczące modernizacji sektora energetycznego na Węgrzech. Budapeszt mówi jednak, że nie jest w stanie zaakceptować propozycji w obecnym kształcie. Prezydencja francuska w UE i Komisja Europejska stają na głowie, by wprowadzić zapisy wychodzące naprzeciw oczekiwaniom Węgier⁵⁸. Kiedy polityczne porozumienie udało się ustalić, strona węgierska zawetowała ostateczne sankcje, domagając się wykreślenia z nich patriarchy Cyryla⁵⁹. W ten sposób „ochrona wolności religii” zaczęła służyć legitymizacji współpracującego z reżimem Władimira Putina Patriarchatu moskiewskiego i całej Rusi.

Warto wskazać, że komponent współpracy rosyjsko-węgierskiej opartej na czynniku kulturowo-religijnym zaistniał w 2018 r., w czasie ostatniego spotkania W. Putina i V. Orbána w Moskwie. Węgierski przywódca wskazywał, że Rosja i Węgry przynależą do tego samego kręgu kulturowego. Nie chodziło wyłącznie o wiarę chrześcijańską, ale także o kulturę, rozumianą jako sztuka i inne jej dziedziny. Viktor Orbán już

⁵⁸ *Nadal bez zgody na embargo w UE. Węgry wysuwają kolejne postulaty*, Business Insider, 30.05.2022, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/nadal-bez-zgody-na-embargo-w-ue-wegry-wysuwaja-kolejne-postulaty/6qghwjn> [1.07.2022].

⁵⁹ *Hungary stalls EU sanctions over Russian patriarch blacklisting*, Euroactiv, 2.06.2022, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/hungary-stalls-eu-sanctions-over-russian-patriarch-blacklisting/> [1.07.2022].

wtedy miał świadomość, że nawet jeżeli politycznie Europa wykluczy Rosję, to przecież nie wyzbędzie się wspólnych czynników kulturowych. Wątek ten stanowił *novum* w relacjach z Moskwą. Chrześcijańska jest bowiem także Europa Zachodnia, kultura pozwala zatem trwać w sojuszach, które wzajemnie mogłyby się wykluczać, dalej balansować pomiędzy sprzecznymi światami, uzasadniać konkretne działania, należeć do kręgu kultury chrześcijańskiej, a zatem tak Wschodu, jak i Zachodu⁶⁰.

Należy zwrócić uwagę, że węgierskie władze o ofiarach wojny mówiły tylko dwukrotnie. Minister spraw zagranicznych Péter Szijjártó wskazując na Sberbank jako ofiarę brukselskich sankcji, a minister finansów Mihály Varga na drugą ofiarę, jaką był węgierski forint tracący do euro. Tutaj ponownie pojawiła się deklaracja, że Węgrzy nie będą ponosić kosztów wojny. Do momentu ukończenia prac redakcyjnych nad niniejszą publikacją, instytucje europejskie nie zdecydowały się na zaproponowanie ósmego pakietu sankcyjnego, z kolei wprowadzony 22 lipca 2022 r. siódmy pakiet sankcji był dużo mniej restrykcyjny⁶¹.

⁶⁰ D. Héjj, *Tożsamość Orbána*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 21-23 września 2018, nr 184 (4843), s. A6.

⁶¹ I. Wiśniewska, *Rosja: unijne sankcje coraz mniej restrykcyjne*, Analizy OSW, 26.07.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-07-26/rosja-unijne-sankcje-coraz-mniej-restrykcyjne> [1.08.2022].

2.5. Wpływ wojny na kampanię wyborczą i wybory parlamentarne na Węgrzech 3 kwietnia 2022

Niezwykle istotnym elementem związanym z wojną w Ukrainie był jej wpływ na kampanię wyborczą i same wybory parlamentarne na Węgrzech, które odbyły się 3 kwietnia 2022 r. Nie ma wątpliwości, że rosyjska inwazja na Ukrainę w zasadniczy sposób przyczyniła się do uzyskania przez Fidesz-KDNP nie tylko większości konstytucyjnej, ale także najsilniejszej w historii legitymacji społecznej. To, co było siłą koalicji rządowej, stało się równocześnie słabością opozycji, spychając zjednoczony blok opozycyjny w głęboką defensywę. Jednocześnie wpływ wojny na kampanię wyborczą do ostatniej chwili nie został odnotowany w badaniach opinii publicznej, co skutkowało niedoszacowaniem wyniku tak Fidesz-KDNP, jak i skrajnie prawicowej Mi Hazánk. Działania Fidesz-KDNP, które wskazano w niniejszej publikacji, wpisywały się także w ścisłą strategię tego ugrupowania w trakcie kampanii wyborczej. Viktor Orbán potrafił stworzyć obraz polityka, który jako jedyny w niepewnych czasach był w stanie zagwarantować Węgrom bezpieczeństwo. To nie tylko przyciągnęło do niego dotychczasowych zwolenników, ale też umożliwiło poszerzenie bazy wyborczej o 250 000 osób.

W wyniku wyborów parlamentarnych do Zgromadzenia Krajowego dostały się trzy stronnictwa polityczne – Fidesz-KDNP (54,10 proc.), blok zjednoczonej opozycji, w skład której wchodziło sześć partii politycznych (34,46 proc.), a także skrajnie prawicowe ugrupowanie Mi Hazánk (Nasza Ojczy-

zna), które przekroczyło pięcioprocentowy próg wyborczy i uzyskało 5,88 proc.⁶²

Każde działanie koalicji wpływało na zwiększanie szans w rywalizacji wyborczej, Fidesz-KDNP całkowicie zdominowało kampanię wyborczą oraz przestrzeń „okołowojeńną”. W czasie kampanii wyborczej pojawił się wątek dotyczący potencjalnego ukraińskiego zaangażowania w wybory. Minister Péter Szijjártó poinformował, że jest w posiadaniu (nigdy nieujawnionych) dowodów dotyczących niejawnego porozumienia węgierskiej opozycji z otoczeniem prezydenta Wołodymyra Zełenskiego, na którego mocy w przypadku zwycięstwa opozycji ta niezwłocznie wyśle do Ukrainy broń i żołnierzy. Informację tę podawała gazeta „Magyar Nemzet”, a także telewizyjne programy informacyjne⁶³. Wystąpienie prezydenta Zełenskiego na spotkaniu Rady Europejskiej 25 marca 2022 r. zostało przedstawione na Węgrzech jako dowód na polityczne zaangażowanie ukraińskich władz we wspieranie opozycji przeciwko Fidesz-KDNP. W pierwszym wystąpieniu po odniesieniu zwycięstwa wyborczego Viktor Orbán powiedział, że zwycięstwo odniesione przez Fidesz-KDNP jest tak wielkie, że widać je z księżycą, a także że wygrał, chociaż za przeciwnika miał m.in. prezydenta Ukrainy, Wołodymyra Zełenskiego. Dnia 6 kwietnia ambasador Ukra-

⁶² Wyniki wyborów dostępne na stronie Narodowego Biura Wyborczego: www.valasztas.hu.

⁶³ *Paktumot kötött az ellenzék – Kormányváltás esetén hazánkat belesodornák a háborúba*, https://www.youtube.com/watch?v=cNmnF_iJqos [1.07.2022].

iny została wezwana do węgierskiego MSZ na konsultacje. Jak zakomunikował minister Szijjártó, „nadszedł czas, by ukraińscy przywódcy uznali wolę Węgrów”, w domyśle dotyczącą tego, że Węgry będą trzymały się od wojny z daleka i nie przekażą Ukrainie broni, a także by ukraińscy przywódcy „przestali obrażać Węgry”.

Warto przytoczyć również wypowiedzi wskazujące na stanowisko państwa węgierskiego wobec wojny w Ukrainie. Kiedy na początku kwietnia 2022 r. odkryto groby cywilów w Buczy, informacja o tym fakcie nie pojawiła się w programach emitowanych w węgierskich mediach. Dnia 6 kwietnia 2022 r., czyli trzy dni po wyborach, w trakcie pierwszej konferencji prasowej Viktor Orbán w odniesieniu do Buczy powiedział: „żyjemy w czasach masowej manipulacji, gdy człowiek nie wie, czy może wierzyć w to, co sam widzi”⁶⁴. Było to relatywizowanie rosyjskiego ludobójstwa w Ukrainie, które spotkało się ze zdecydowaną reakcją władz polskich. Jej punktem kulminacyjnym był wywiad Jarosława Kaczyńskiego, w którym lider PiS stwierdził, że jeżeli ktoś nie widzi tego, co stało się w Buczy, powinien iść do okulisty. Dnia 9 kwietnia 2022 r. rzecznik biura prasowego Viktora Orbána, Bertalan Havasi, przekazał następujące oświadczenie premiera: „Potępiamy ludobójstwo w Buczy. Wspieramy

⁶⁴ Orbán Viktor *nemzetközi sajtótájékoztatója* (2022. április 6.), https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=271239845221763 [1.07.2022].

międzynarodowe śledztwo”⁶⁵. Viktor Orbán wciąż jednak nie wskazał winnych zbrodni w Buczy. Podobnie jak nie uczyniła tego nowa prezydent Katalin Novák.

Partie opozycyjne, rozumiane jako zjednoczony blok ugrupowań, od początku rosyjskiej inwazji na Ukrainę jednoznacznie opowiadały się za udzieleniem pomocy temu państwu. Jednocześnie opozycja była przedstawiana jako ugrupowania, które dążą do zbudowania zagrożenia dla Węgier poprzez wciągnięcie ich do wojny. Uzasadnione jest twierdzenie, że opozycja pozostawała na z góry przegranej pozycji. Nie chodziło wyłącznie o aspekt związany z systemem wyborczym, ale też o niemożność przedstawienia w trudnych warunkach politycznych jakiegokolwiek oferty, która przekonałaby wyborców do zagłosowania na opozycję. Jeszcze jesienią 2021 r. blok opozycji w sondażach opinii publicznej zrównywał się z koalicją Fidesz-KDNP, a niekiedy notował nawet lepsze wyniki⁶⁶.

2.6. Wprowadzenie stanu zagrożenia spowodowane wojną

Dnia 24 maja 2022 r. w trybie pilnym węgierskie Zgromadzenie Krajowe uchwaliło dziesiątą nowelizację ustawy zasadniczej. Została ona przedłożona przez minister sprawiedliwości

⁶⁵ Orbán Viktor *elítéli a bucsai tömegmészárlást*, <https://www.vg.hu/kozelet/2022/04/orban-viktor-eliteli-a-bucsai-tomegmeszarlart> [1.07.2022]

⁶⁶ Podsumowanie sondaży wyborczych dostępne jest pod adresem: www.közvéleménykutatók.hu.

Judit Vargę. Materia nowelizacji dotyczyła wprowadzenia konstytucyjnego stanu zagrożenia w związku z trwającą w sąsiednim państwie wojną. Parlament ustawę uchwalił, a nowa prezydent niezwłocznie ją podpisała i opublikowała.

W godzinach wieczornych Viktor Orbán podpisał Rozporządzenie rządu nr 180/2022 (V. 24) w sprawie ogłoszenia stanu zagrożenia oraz niektórych przepisów związanych ze stanem zagrożenia (wprowadzonego) ze względu na trwający na terytorium Ukrainy konflikt zbrojny, a także katastrofę humanitarną oraz zapobieżenie ich następstwom dla Węgier. Chociaż nazwa dokumentu w przestrzeni publicznej brzmi niepokojąco, to celem tego działania politycznego jest przede wszystkim utrzymanie stanu prawnego na Węgrzech, który pozwala na dalsze sprawowanie władzy za pomocą rozporządzeń (dekretów).

Wprowadzenie stanu zagrożenia miało na celu przyznanie nadzwyczajnych uprawnień premierowi, który ma prawo przez nieograniczony czas (jak powiedział Viktor Orbán w przemówieniu – „nikt nie wie, ile trwać będzie wojna”) zarządzać państwem za pomocą rozporządzeń z pominięciem parlamentu. Premier zdecydował się na taki krok pomimo faktu, że dysponuje w parlamencie większością konstytucyjną, która umożliwia uchwalenie każdej ustawy. Należy dodać, że w trakcie ogłaszania stanu zagrożenia wojną premier Orbán mówił o zagrożeniu, jakie dla węgierskiej gospodarki stanowi wojna i „brukselskie sankcje”, nie wspomniał jednak w żaden sposób o rosyjskiej agresji.

Pierwsza decyzja rządu podjęta w stanie zagrożenia wojną dotyczyła utworzenia dwóch funduszy: jednego związanego z gwarancjami utrzymania obniżek cen (w tym za energię) oraz drugiego o charakterze funduszu obronnego. Ich łączny budżet w latach 2022-2023 ma wynieść 800 mld HUF, tj. ok. 2 mld EUR. Pierwszy fundusz dotyczy wprowadzenia nadzwyczajnych danin publicznych od branż, które w opinii rządu zanotowały zyski w obliczu nie tylko pandemii COVID-19, ale także wojny w Ukrainie. Są to m.in. branże: bankowa, energetyczna, handlowa, telekomunikacyjna, lotnicza i farmaceutyczna. Każda z nich, zdaniem węgierskich władz, miała uzyskać dochody, którymi „powinna się podzielić”. Branża bankowa – z racji wzrostu stóp procentowych, teleinformatyczna, ponieważ większość Węgrów korzystała w pandemii z szerokopasmowego internetu, a energetyczna, bo wzrosły koszty energii na rynkach. Wreszcie od 1 stycznia 2023 r. zostanie przywrócony podatek od reklam, który w największym stopniu dotknie media komercyjne, w tym telewizję RTL, największą telewizję prywatną na Węgrzech⁶⁷.

⁶⁷ D. Héjj, *Na Węgrzech obowiązuje stan zagrożenia wojną*, „Komentarze IEŚ”, nr 617, 31.05.2022, <https://ies.lublin.pl/komentarze/na-wegrzech-obowiazuje-stan-za-grozenia-wojna/> [1.07.2022].

3.

Konsekwencje prowadzonej polityki Węgier wobec wojny w Ukrainie

Polityka Węgier w ciągu ostatnich sześciu miesięcy wpłynęła w zdecydowany sposób na relacje tego państwa z otoczeniem międzynarodowym. Analiza podróży zagranicznych premiera Węgier jasno wskazuje na marginalizację Węgier w regionie. Kalendarz wyjazdów premiera Orbána, zawsze napięty, stał się wyjątkowo pusty. Zmniejszyła się też liczba podróży szefa węgierskiej dyplomacji do państw Zachodu.

Trzeba jasno stwierdzić, że nie tylko Węgry sceptycznie podchodziły do sankcji energetycznych, jednakże żaden europejski polityk, poza Viktorem Orbánem, nie blokował uchwalenia sankcji. Żaden szef rządu nie relatywizował

rosyjskich zbrodni w Ukrainie. Konsekwencją węgierskiej polityki wobec Ukrainy jest z pewnością zamrożenie funkcjonowania Grupy Wyszehradzkiej i to w sytuacji, kiedy do końca czerwca 2022 r. Węgry sprawowały w V4 prezydencję. Nastąpiło także zdecydowane ochłodzenie stosunków z Polską. Zostało ono spotęgowane, gdy premier Orbán w czasie swojego przemówienia w Siedmiogrodzie w lipcu 2022 r. zasugerował, że Polska niemal bierze udział w wojnie w Ukrainie, co jest konsekwencją zbyt silnego zaangażowania (także emocjonalnego) Warszawy w konflikt rosyjsko-ukraiński. Premier jednocześnie zaznaczył, że trwająca w Ukrainie wojna toczy się pomiędzy słowiańskimi ludami, Węgry trzymają się zaś od niej z daleka.

Trudno jednoznacznie wskazać, jakie będą konsekwencje węgierskiej polityki, ponieważ występuje tu zbyt wiele zmiennych, które mogą je determinować. Premier Orbán liczy na to, że jeśli wojnę wygra Rosja, będzie on beneficjentem nowego ładu. Jeżeli wygra Ukraina, sytuacja Węgier zdecydowanie się pogorszy. Trudno też zakładać, by na forum Unii Europejskiej mogło dojść do realnego weta Budapesztu. Niewątpliwie jednak blokowanie sankcji skutkuje coraz głośniejszym podnoszeniem kwestii likwidacji jedno-myślności w czasie głosowań i zastąpienia jej większością kwalifikowaną.

Jednocześnie, wraz z coraz dłużej utrzymującą się wysoką inflacją w Unii Europejskiej, coraz wyższymi kosztami energii, żywności czy szerzej – życia, rosnać będzie zmę-

czenie społeczeństw europejskich wprowadzonymi sankcjami. Same sankcje⁶⁸ są zaś skuteczne przy długotrwałym ich stosowaniu – w krótkim czasie nie spowodują odcięcia finansowania reżimu Putina, przy czym, z drugiej strony, ich koszty Europejczycy ponieśli niemal od razu. Spadek nastrojów społecznych może silnie oddziaływać na rządy w kwestii luzowania obostrzeń, które będą zainteresowane ratowaniem swojego poparcia. Jeżeli Europejczycy będą chcieli stopniowego wycofywania się z sankcji, to finalnie rację mieć będzie Viktor Orbán. Jeżeli wytrwają w tych sankcjach – pozostanie osamotniony.

Warto przypomnieć, że 15 marca 2022 r., w dniu święta narodowego Węgier, premier Orbán postulował neutralność Węgier w obliczu wojny. Owa koncepcja neutralności stała się później główną strategią polityczno-komunikacyjną i w rezultacie przez sześć miesięcy węgierskie władze tak naprawdę nie przedstawiły klarownego stanowiska wobec wojny.

Analizując politykę Węgier wobec Ukrainy, warto również przypomnieć, że do chwili obecnej minister spraw zagranicznych Péter Szijjártó nie oddał medalu przyjaźni przyznanego mu przez Władimira Putina w grudniu 2021 r. Do dzisiaj Węgry nie podjęły też kroków zmierzających do wydale-

⁶⁸ *Sankcje UE wobec Rosji w pytaniach i odpowiedziach*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/> [1.07.2022].

nia rosyjskiego Międzynarodowego Banku Inwestycyjnego z Węgier, który popularnie zwany jest „rosyjską szpiegownią”. A także do chwili obecnej Węgry nie rozpoczęły działań zmierzających do odebrania złotych wiz rezydencyjnych przyznanych w latach 2013-2017 obywatelom rosyjskim. Dotyczy to 1256 osób, do których zapewne należy doliczyć jeszcze członków ich rodzin. Portal śledczy Direkt36 ustalił, że jedną z wiz otrzymał syn Siergieja Naryszkina, szefa Służby Wywiadu Zagranicznego Federacji Rosyjskiej.

Jednocześnie w obliczu trwającej wciąż wojny w Ukrainie, a także coraz częściej komunikowanego faktu, że może się ona znacząco wydłużyć, nie można wykluczyć chęci wykorzystania przez Węgry trudnej sytuacji Ukrainy w celu wymuszenia korzystnych dla Węgier zmian w ustawie o edukacji, obywatelstwie i języku. Ta ostatnia kwestia miała być podnoszona, według doniesień medialnych, przez rosyjskich okupantów w czasie rozmów pokojowych z Ukrainą.

Pamięć o roku 2014 i postulacie autonomii dla Węgrów na Zakarpaciu wskazuje na to, że Węgry być może będą wykazywały chęć uregulowania statusu Rusi Zakarpackiej i wyegzekwowania dla Węgrów autonomii. Jednocześnie, w zależności od rozwoju sytuacji wojennej w Ukrainie, nie można wykluczyć, że Węgry będą się starały coraz silniej wpływać na władze obwodu zakarpackiego, tym bardziej że obecny gubernator obwodu jest Węgrom przychylny. Oznaczałoby to potencjalne układanie relacji w obwodzie zakarpackim z pominięciem władz w Kijowie (z którymi władze

w Budapeszcie pozostają w sporze). W okresie powojennym zwiększenie zaangażowania Węgier w regionie pod hasłem odbudowy powojennej Ukrainy i pomocy lokalnej ludności jest więcej niż pewne.

Wnioski

Mając na uwadze ustalenia powzięte w analizie, należy skonstatować, że węgierska polityka i postawa wobec wojny oparte zostały na założeniu (podobnie jak w 2014 r.), że Węgry pozostaną neutralne wobec rosyjsko-ukraińskiego konfliktu. Niestety decydenci ignorują fakt, że sytuacja wojenna z 2014 r. i ta z 2022 r. znacznie się od siebie różnią. W 2022 r. Rosja uderzyła na Ukrainę w pełnej skali. Oznacza to, że nie jest możliwe, by deklarować neutralność w sytuacji, kiedy Węgry pozostają państwem członkowskim nie tylko Unii Europejskiej, ale także NATO. W ciągu ostatniego półrocza nie nastąpiła zmiana podejścia rządu w Budapeszcie wobec

Federacji Rosyjskiej. W polityce energetycznej Węgier także nie zachodzi możliwa do odnotowania zmiana kursu, skutkująca szybką dywersyfikacją źródeł dostaw. Zmniejszenie częstotliwości spotkań, głównie szefów dyplomacji, wynikało wyłącznie z przesłanek technicznych, a nie przekonania politycznego, czego dowodem jest lipcowa wizyta Pétera Szijjártó w Moskwie. Nie ma wątpliwości, że węgierskie władze pozostają zwolennikami podejścia do kontaktów z Rosją na zasadzie *business as usual*.

Wojna nie wpłynęła w żaden sposób na zmianę relacji węgiersko-ukraińskich. Rozmowa Viktora Orbána i Wołodymyra Zełenskiego miała miejsce jeszcze w przeddzień wybuchu wojny. W mediach społecznościowych pojawiło się zdjęcie z kolejnej rozmowy (21 czerwca 2022 r.), jednak z fotografii i późniejszego komunikatu wynikało jasno, że to nie V. Orbán zadzwonił do prezydenta Ukrainy, ale odwrotnie. Nikt z ważniejszych węgierskich polityków nie udał się do Kijowa, prezydent elekt Katalin Novák odwiedziła obwód zakarpacki. Mając na uwadze powyższe, teza dotycząca tego, że na kształt węgierskiej polityki wobec wojny w Ukrainie istotny wpływ mają konflikty, które zaistniały w czasie kolejnych kadencji V. Orbána (po 2010 r.), a nasiliły się po 2014 r., pozostaje aktualna. Jednocześnie trudno jednoznacznie wyrokować, jakie konsekwencje i kierunki obierze węgierska polityka wobec wojny w Ukrainie ze względu na dynamikę tego procesu, a także niemożność określenia czasu trwania wojny rosyjsko-ukraińskiej, oraz – co naturalne

– zwycięzcy w tym konflikcie. Wydaje się jednak pewne, że powrotu do relacji Węgier z pozostałymi partnerami – tak w UE, jak i V4 – na wzór tych sprzed wojny już nie będzie. Dzieje się tak dlatego, że premier Orbán podważył europejską solidarność, i nawet w obliczu wojny, która mogłaby zagrozić bezpieczeństwu UE, nie zmienia swoich priorytetów, kontynuując prorosyjską politykę. Węgry pozostają jednym z najbardziej gorliwych obrońców interesów rosyjskich w regionie Europy Środkowej i Wschodniej. Wojna nie wpłynęła także na relacje handlowe z Moskwą, w tym unieważnienie kontraktu z Rosatomem na budowę nowych bloków elektrowni atomowej w Paks.

Bibliografia

A magyarok négyötöde szerint Orbán Viktor a béke pártján áll, Origo, 30.06.2022, <https://www.origo.hu/itthon/20220630-a-magyarok-negyotode-szerint-orban-viktor-a-beke-partjan-all-nezopont.html>.

Bárány E., Csernicskó I., *Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrán Nyelvi Intézete Ukrajna Oktatási És Tudományos Minisztériumai*, Ужгород 2014.

Benkő Tibor: *közvetlen veszély nem fenyegeti Magyarországot az ukrán válság miatt – a nap hírei*, <https://infostart.hu/belfold/2022/01/27/benko-tibor-kozvetlen-veszely-nem-fenyegeti-magyarorszagot-az-ukran-valsag-miatt-a-nap-hirei>.

Harsányi Gy., *Hat a propaganda, egyre kevesebben tartják agressziónak Ukrajna lerohanását, a magyarok egynegyede szerint*

- Oroszország csak védekezik, Népszava, 13.05.2022, https://nepszava.hu/3156769_orszorszag-haboru-ukrajna-felmeres-publicus-intezet-nepszava.
- Héjj D., *Na Węgrzech obowiązuje stan zagrożenia wojny*, „Komentarze IEŚ”, nr 617, 31.05.2022, <https://ies.lublin.pl/komentarze/na-wegrzech-obowiazuje-stan-zagrozenia-wojna/>.
- Héjj D., Paszkowski M., *Konsekwentny wzrost uzależnienia energetycznego Węgier od Rosji*, „Komentarze IEŚ”, nr 455, 12.10.2021, <https://ies.lublin.pl/komentarze/konsekwentny-wzrost-uzaleznienia-energetycznego-wegier-od-rosji/>.
- Héjj D., *Po spotkaniu Trump–Orbán więcej wątpliwości aniżeli konkretnych deklaracji*, „Komentarze IEŚ”, nr 24, 23.05.2019, <https://ies.lublin.pl/komentarze/po-spotkaniu-trump-orban-wiecej-watpliwosci-anizeli-konkretnych-deklaracji/>.
- Héjj D., *Rozbudowa elektrowni atomowej w Paks – znaczenie i perspektywy*, „Prace IEŚ 4/2021”, <https://ies.lublin.pl/prace/rozbudowa-elektrowni-atomowej-w-paks-znaczenie-i-perspektywy/>.
- Héjj D., *Tożsamość Orbána*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 21-23 września 2018, nr 184 (4843), s. A6.
- Héjj D., *Węgry wobec wojny w Ukrainie*, „Komentarze IEŚ”, nr 544, 3.03.2022, <https://ies.lublin.pl/komentarze/wegry-wobec-wojny-w-ukrainie/>.
- Héjj D., *Węgry*, [w:] A. Tatarenko (red.), *Wpływy Federacji Rosyjskiej w Republice Czeskiej, Republice Słowackiej oraz na Węgrzech*, „Prace IEŚ 8/2020”, <https://ies.lublin.pl/prace/wplywy-federacji-rosyjskiej-w-republice-czeskiej-republice-slowackiej-oraz-na-wegrzech/>.
- Hungary stalls EU sanctions over Russian patriarch blacklisting*, Euroactiv, 2.06.2022, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/hungary-stalls-eu-sanctions-over-russian-patriarch-blacklisting/>.

- István C. i in., *A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján, Török-bálint* 2021.
- Józwiak V., *Reakcja Węgier na wojnę w Ukrainie*, PISM, 2.03.2022, <https://www.pism.pl/publikacje/reakcja-wegier-na-wojne-na-ukrainie>.
- Józwiak V., *Węgry wobec zagrożenia ponowną agresją Rosji na Ukrainę*, „Biuletyn PISM”, nr 27, 14.02.2022, <https://pism.pl/publikacje/wegry-wobec-zagrozenia-ponowna-agresja-rosji-na-ukraine>.
- Magyar Közlöny 2022. évi 43. szám, <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/854d68e77dd9473934ffcoff24c558ea25527ac1/megtekintes>.
- Magyarország békepárti – Orbán Viktor a Mandinernek, https://mandiner.hu/cikk/20220302_kozelet_orban_viktor_interju_ orosz_ukran_haboru.
- Márku A., Tóth E. (red.), *Többynnyelvűség, Regionalitás, Nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III*, Ungvár 2017.
- Németh Á., *Amerikának most már nagyon nem tetszik a magyar-ukrán viszály*, hvg.hu, 2.10.2018, https://hvg.hu/vilag/20181002_magyar_ukran_viszaly_usa_kay_bailey_hutchinson_nato_nagykovet.
- Nieczypor K., Sadecki A., *Ukraińsko-węgierski spór o podwójne obywatelstwo*, Analizy OSW, 13.01.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-01-13/ukrainsko-wegierski-spor-o-podwojne-obywatelstwo>.
- Orban nie ustępuje: Żądamy autonomii dla Węgrów w Ukrainie, Wprost, 17.05.2014, <https://www.wprost.pl/swiat/448438/orban-zadamy-autonomii-dla-wegrow-na-ukrainie.html>.
- Orbán Viktor elítéli a bucsai tömegmészárlást, <https://www.vg.hu/kozelet/2022/04/orban-viktor-eliteli-a-bucsai-tomegmeszarlart>.

Orbán Viktor évértékelő beszéde, <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-evertekelo-beszede-5/>.

Orbán Viktor ünnepi beszéde az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc 174. évfordulóján, <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1848-49-evi-forradalom-es-szabadsaghar-174-evfordulojan/>.

Paktumot kötött az ellenzék – Kormányváltás esetén hazánkat belesodornák a háborúba, https://www.youtube.com/watch?v=cNmnF_iJqos.

Papp A., A kormánypárti szavazók mindössze 3 százaléka gondolja felelősnek Oroszországot az ukrajnai háborúért, 24.hu, 22.08.2022, <https://24.hu/belfold/2022/08/22/idea-intezet-felmeres-orosz-ukran-haboru-mi-hazank-ellenzek/>.

Parafianowicz P., *W memorandum Orbána Ukraina to państwo upadłe*, Dziennik Gazeta Prawa, 29.05.2018, <https://www.gazeta-prawna.pl/wiadomosci/artykuly/1126782,wegry-wezwaly-na-to-do-rewizji-polityki-wobec-kijowa.html>.

Pompeo na Węgrzech o potrzebie wsparcia dążeń Ukrainy, PAP, 11.02.2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C403423%2C-pompeo-na-wegrzech-o-potrzebie-wsparcia-dazen-ukrainy.html>.

Prime Minister Viktor Orbán's speech at the 29th Bálványos Summer Open University and Student Camp, <https://miniszterelnok.hu/prime-minister-viktor-orbans-speech-at-the-29th-balvanyos-summer-open-university-and-student-camp/>.

Sadecki A., Iwański T., *Ukraina – Węgry: narastający spór o prawa mniejszości węgierskiej*, „Komentarze OSW”, nr 280, 14.08.2018, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_280_o.pdf.

Sadecki A., *Węgry wobec konfliktu ukraińsko-rosyjskiego*, Analizy OSW, 21.05.2014, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-05-21/wegry-wobec-konfliktu-ukrainsko-rosyjskiego>.

- Sankcje UE wobec Rosji w pytaniach i odpowiedziach*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>.
- Ukraina z nową ustawą oświatową*, Prawo.pl, 26.09.2017, <https://www.prawo.pl/oswiata/ukraina-z-nowa-ustawa-oswiato-wa,134709.html>.
- Ukraińska ustawa o języku w ogniu krytyki. Zełenski zgodzi się na zmiany?*, Warsaw Institute, 16.12.2019, <https://warsawinstitute.org/pl/ukrainska-ustawa-o-jezyku-w-ogniu-krytyki-zelenski-zgodzi-sie-na-zmiany/>.
- Ukrajna Támadást Indított Egy Nato-Tagországhoz Tartozó Nemzeti Kisebbséggel Szemben*, <https://kormany.hu/hirek/ukrajna-tamadast-inditott-egy-nato-tagorszaghoz-tartozo-nemzeti-kisebbseggel-szemben>.
- Węgry nie akceptują sankcji na rosyjską ropę. Źródło unijne zdradza, czego chcą w zamian*, *dziennik.pl*, 30.05.2022, <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/8428070,wegry-sankcje-gospodarka-komisja-europejska-unia-europejska-rosja-wojna-ukraina-ropa.html>.
- Węgry zrewanżowały się Ukrainie za wydalenie konsula*, *wnp.pl*, 4.10.2018, <https://www.wnp.pl/parlamentarny/wydarzenia/wegry-zrewanzowaly-sie-ukrainie-za-wydalenie-konsula,33945.html>.
- Wiśniewska I., *Rosja: unijne sankcje coraz mniej restrykcyjne*, *Ana-lizy OSW*, 26.07.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-07-26/rosja-unijne-sankcje-coraz-mniej-restrykcyjne>.
- Wróblewski M., *Wojna w Ukrainie. Konsekwencje prorosyjskiej propagandy pod kontrolą Orbána [WYWIAD]*, *Wiadomości*, 5.03.2022, <https://wiadomosci.wp.pl/formatowanie-wegrow-tak-dziala-prorosyjska-propaganda-pod-kontrola-orbana-wywiad-6743798520359488a>.

Проект Закону про запобігання та протидію загрозам національній безпеці України у сфері громадянства, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73397.

Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про запобігання та протидію загрозам національній безпеці України у сфері громадянства, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74486.

Założeniem węgierskiej polityki wobec wojny w Ukrainie było wykorzystanie sytuacji i doprowadzenie do pomyślnych rozwiązań w istniejących polach konfliktu węgiersko-ukraińskiego – ustawie o edukacji, języku i obywatelstwie. Podejście Węgier do wojny w Ukrainie opierało się także na przeświadczeniu, że Ukraina wojny nie wygra, a beneficjentami nowego ładu geopolitycznego będą te państwa, które nie zerwą relacji z Federacją Rosyjską, lecz ułożą je na nowo.

Celem niniejszej pracy jest próba scharakteryzowania politycznego podejścia Węgier do rosyjsko-ukraińskiej wojny w Ukrainie w czasie pierwszych sześciu miesięcy trwającego konfliktu (luty-sierpień 2022 r.).

ISBN 978-83-66413-89-4

www.ies.lublin.pl